

Šoli, mladini!

in učiteljstvu!

Slovenski učitelj

*Glasilo jugoslovanskega
krščanskega učiteljstva*

Urednik F. Fabinc

Vsebina:

V orientacijo. Odbor »Slomškove zveze«	1
Reforma ljudske šole. F. Fabinc	2
O osebnosti in njenem vplivu — zlasti v vzgoji. J. Filipič	5
Naša šola v naši novi državi. Ivan Vesenjāk	8
Ivan Cankar in učitelj. F. Fabinc	12
Kultura in književnost	16
Zapiski	17
Društvena in stanovska kronika	20

Leto XX.

1919

Štev. 1.

Januarsko številko smo poslali vsem starim in mnogim novim naročnikom. Kdor obdrži 1. številko, ga smatramo za naročnika. Celoletna naročnina znaša K 10— za član e in ne čl a n e »Slovenske zveze«. Vsak član m o r a biti po društvenih pravilih naročnik lista in je v naročnini vračunjena članarina. Marsikdo pa bo naročil list, če tudi ni član društva.

Naročnino K 10— pošljite takoj, in sicer najbclje po poštni nakaznici na »Uredništvo Slovenskega Učitelja v Ljubljani«.

Učiteljsko gmotno stanje se je letos toliko izboljšalo, da bo lahko vsakdo utrpel to malo vsotico za prospeh lista.

Druge številke pošljemo samo onim, ki plačajo naročnino.

Preplačila za list bomo posebej izkazovali.

Letos naj stari naročniki poravnajo tudi zaostali dolg.

Agitirajte za list, pridobivajte novih naročnikov, ker v listu je moč!

Razvidnica plač državnih uradnikov kategorije B, kakor je bila sprejeta v seji Narodne vlade SHS z dne 30. decembra 1918 za slovensko učiteljstvo.

Činovni razred	Stopinja	Kategorija B	Plača v K	Aktivitetna doklada			Napredovanje		
				več kot 80.000 prebivalcev	manj kot 80.000 prebivalcev	manj kot 40.000 prebivalcev			
Provizorična plača 1600 pred usposobljenostnim izpitom									
XI.	1.	1800	576	504	432	3 leta	6 let	35 let ljudskošolsko učiteljstvo
	2.	2000	576	504	432	3 leta		
X.	1.	2200	768	672	576	3 leta	9 let	
	2.	2400	768	672	576	3 leta		
	3.	2600	768	672	576	3 leta		
IX.	1.	3000	960	840	720	3 leta	9 let	
	2.	3200	960	840	720	3 leta		
	3.	3400	960	840	720	3 leta		
VIII.	1.	4000	1104	966	828	4 leta	11 let	
	2.	4400	1104	966	828	4 leta		
	3.	4800	1104	966	828	3 leta		
VII.	1.	5400	1288	1127	966	2 leti	6 let	meščansko učiteljstvo
	2.	6000	1288	1127	966	2 leti		
	3.	6400	1288	1127	966	2 leti		

Funkcijske doklade:

za eno-, dvo- in trirazrednice K 300—

za vsako vzporednico, oziroma za vsak naslednji razred po » 50—

Opomba: To so bile uradniške plače pred vojno brez vojnih in draginjskih doklad.

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XX. LJUBLJANA, 15. JANUARJA 1919. ŠTEV. 1.

V orientacijo.

Z velikansko brzino valovi življenje preko nas. Ostal bo pri življenju le tisti, ki je sposoben in vreden življenja. Učiteljstvo, ki je organizirano v Slomškovi zvezi, se tega popolnoma in jasno zaveda. Krščanstvo ni bilo nikdar negacija življenja, dokazalo je to v svoji za človeštvo najpopolnejši etiki, svojih duševnih proizvodih in svojih nedosegljivih umotvorih. Hočemo živeti in ta trdna volja naj dobi primeren izraz. Stanovsko glasilo je duša društvene organizacije, ker iz njega odseva hotenje in življenjska sposobnost organizacije. »Slovenski Učitelj« dobi z novim letom novega urednika. Kaj hočemo? Svojo pot in svoj cilj moramo natančno označiti. »Slovenski Učitelj« naj postane pedagoška revija. Naša temeljna načela izraža že eksistenca društvene organizacije. Kakor brez pogojno priznavamo v načelnih verskih vprašanjih Cerkev za svojo avtoriteto, ravno tako odločno pa reklamiramo za sebe pravico samoodločevanja v svojih stanovskih zadevah, ki je nezavisno od te ali one stranke. Že naša načela nas silijo, da se bodo v listu obravnavala vzgojna vprašanja s tisto resnostjo, ki jo zasluži oni del vzgojeslovja, ki naj določa, kako je vplivati na voljo in značaj našega naroda. Naš list pa bo obračal svojo pozornost tudi na intelektualno naobrazbo učiteljstva, ki se je v zadnjem času enostransko prezirala in omalovaževala. List mora informirati učiteljstvo o vseh splošno pedagoških, metodičnih in psiholoških vprašanjih, ker le potem se sme imenovati njegov intelektualni voditelj. Volja, srce in intelekt zmagujejo, eden nikoli. Zahtevamo poglobitev učiteljeve naobrazbe, zadovoljivo rešitev njegovih eksistenčnih potreb, da doseže v socialnem organizmu ono mesto, ki mu je po pravici določeno. Za politiko v našem strokovnem listu ni prostora, ker stojimo na stališču, da se naj ustavi pred šolskim pragom. Naša načelna vprašanja bomo neustrašeno branili, kadar bo potreba. Zavračali tudi vsako krivico nad šolo in učiteljskim stanom, in naj bi se pojavila v kakršnikoli obliki, kakor se je to vršilo zadnje desetletje. Sposoben, vesten in pošten učitelj naj pride povsod do veljave. Samo sposobnost za delo in pošteno hotenje naj kvalificira učitelja. Deželne meje so padle in danes je ustvarjena naša lastna jugoslovanska država. S tem nam je odkazana pot, da vršimo svoje organizatorično delo po vsej Jugoslaviji. Združiti moramo vse slovensko, hrvatsko in srbsko učiteljstvo, ki stoji na pozitivnem verskem stališču. Zato pozivljamo vse podružnice

v naši ožji domovini, da svoje delo poglobijo in razširijo. Naša organizacija mora stati na trdni in solidni podlagi, ker le potem bo v korist nas samih in naše Jugoslavije. Stremiti moramo za tem, da ustvarimo novo narodno jugoslovansko šolstvo, ki naj vzraste iz narodovega hotenja, ker dosedanje ni bilo naše, ampak last tuje kulture. Tovariše in tovarišice prosimo, da skrbe za pomnožitev naročnikov z intenzivno agitacijo. Na laičsko in duhovsko inteligenco se obračamo s prošnjo, da nas materialno in duševno podpira, da dvignemo list na prvo stopinjo. Zlasti duhovščina, ki se teoretično in praktično peča z vzgojnimi vprašanji, naj stopi v vrsto sotrudnikov. Vse stare prijatelje in sotrudnike lista prosimo, da stojte tudi v bodoče zvesto ob strani. V tem slučaju in s temi načeli lahko stopimo brez skrbi, mirnim srcem in odkrito dušo v novo leto.

Odbor Slomškove zveze.

Reforma ljudske šole.*

F. Fabinc.

Grandiozni zgodovinski dogodki se odigravajo pred našimi duševnimi očmi s tako naglico, da jim komaj slediš in oscbito duševnega delavca mnogokrat naravnost utrudijo in izmučijo. Razumeli boste tedaj, da sem imel le malo časa za sestavo svojega referata. Ne podajem vam morda zaokroženega enotnega načrta, temveč nekaj duševnih utrinkov, ki so se mi porodili ob pogledu na vstajenje novih razmer v naši domovini, kakor tudi pod vplivom trenutno vršечih se mogočnih dogodkov. Dokaj važnejših misli, ki vam jih podam danes, so bile sprejete v znano spomenico učiteljstva Narodni vladi SHS, česar ne bo težko zaslediti ter le pristavljam, da je »Slomškova zveza« pri sestavi te spomenice po tov. Fabincu, Pircu in Sadarju odlično in prijateljsko sodelovala s tovariši iz »Zaveze«. Vsi predlogi, ki jih podaje omenjena spomenica ali pa moje poročilo, so povečini prehodnega značaja. Zato opozarjam na velevažno 6. točko spomenice Narodni vladi, ki se glasi:

»Glede definitivne preureditve vsega našega šolstva in obče narodne vzgoje se sklene: Z ustanovitvijo lastne države je postalo vprašanje enotnega našega šolstva, ki je iz vzgojevalnih ozirov sploh že dlje časa pereče, iz ozirov na narodne potrebe tako važno, da vidi naše učiteljstvo v vprašanju preustrojitve vsega našega šolstva v enotno narodno šolstvo, eno najvažnejših točk naloge pri naši narodni ureditvi. Da pa je mogoče to vprašanje od strokovnjakov skupno obdelati, prosi učiteljstvo, da skličejo narodne vlade SHS v ta namen konferenco odposlancev vseh SHS osrednjih ljudskošolskih, meščanskošolskih, srednješolskih in visokošolskih organizacij, ki naj na skupnem posvetovanju določijo temeljna načela za izdelavo okvirnega zakonskega načrta našega šolstva in obče narodne

* Predaval na občenem zboru Slomškove zveze.

vzgoje ter izvoli izmed sebe enketo, ki na podlagi temeljnih načel izdelata okvirni zakonski načrt.

Za slovensko ljudskošolsko in meščanskošolsko učiteljstvo prihajata tukaj v poštev samo »Zaveza jugoslovanskega učiteljstva« in »Slomškova zveza«, ki na dotični poziv imenujeta svoje odposlance na sklicano konferenco.«

Kadar nas pozove visoka Narodna vlada v zmyslu navedenega predloga, takrat bo osredotočilo slovensko učiteljstvo vse svoje najboljše duševne sile, da ustvari zakonski načrt, ki bo odgovarjal interesom jugoslovanskega naroda, šole in učiteljstva.

Neposredni povod mojemu sestavku je bilo predavanje profesorja Vesenjaka v Akademiji o šolstvu v jugoslovanski državi, ki pa ni povsem zadovoljilo, ker sem pogrešal zlasti o ljudskem šolstvu pozitivnih predlogov. To predavanje zato lahko omenjam, ker sem videl navzočih več tovarišev, oziroma tovarišic. Predavatelj je na duhovit in spreten način pokazal, česa ne sme več biti ter je neusmiljeno bičal napake, ki so dosedaj morale naše šolstvo. Tedaj bolj negacija dosedanje naučne uprave kot pozitivne misli, kako naj se gradi šolstvo v naši lastni državi. Zahteva po odstranitvi špicelstva, denuncijantstva in podobno se glasečih cvetk, ki so cvetele na avstrijskem šolskem polju, se glasi danes skoraj anahronistično in bi imela pomen še pred enim letom. Toda danes, ko imamo lastno državo — prehod iz hlapčevstva v ulogo gospoda je vedno težak! — se mi zdi skoraj nepotrebno dokazovati, da ne prevzamemo seboj hib avstrijskega šolskega zistema, ker je to nekaj čisto samoobsebi umevnega. Zanima nas skoraj izključno le to, kako si ustvarimo s v o j e bodoče šolstvo, ves pouk in vso vzgojo, ki naj takorekoč vzraste iz duš našega naroda in njegovih eksistenčnih potreb.

Ljudska šola! Kdo bi govoril danes o mučeništvu, ki ga je napravila od svojega rojstva? Prokrustova postelj bi bila mehka otomana, da ji je bila usojena. Pa tudi Golgato se pozabi, če je le znak upanja, da vzraste iz mučeništva in trpljenja lepo in zdravo življenje.

Idejno je izšla ljudska šola iz ljubezni do ljudstva, brezpravnega in zlorabljenega v svoji nevednosti. V državi, kjer vladajo avtokracija, plutokracija in birokratizem, je prišla v poštev le toliko, kolikor jo je rabil državni aparat, da je lažje obratoval z ljudskimi masami in pa militarizem, ki jo je hotel končno poleg tega še zaslužniti v vzgojnih vprašanjih. Kulturni oziri pri takih državnih tvorbah sploh niso prišli v poštev ali pa so bili popolnoma postranskega pomena. Ljudska šola je mogla pričakovati svojega odrešenika le od zmage širokahlasti ljudstva, od zmagovite demokracije. Zmaga zahodne demokracije pomeni tudi zmago ljudske šole kot kulturnega faktorja. In le v zmagi takega pojmovanja ljudske šole tiči vsa njena ogromna moč in sila.

Globoko uverjen sem, da prodre edino taka ljudska šola v naši mladi demokratični državi. Ne bo lahko ustvariti v Jugoslaviji kar čez noč dobrega ljudskega šolstva.

Toda eno je, ki je najvažnejše in najpoglavitnejše pri celem šolskem vprašanju, kar moramo povedati brez vsake sramežljivosti, če smo tudi že povedali sto- in stokrat. Učiteljevo krušno vprašanje je to. Naj nam podajo knjižni odseki najlepše učne knjige in najduhovitejše učne načrte ter sestavijo naši parlamentarci najpopolnejše šolske zakone, zaleglo ne bo nič, dokler ne dvignejo učitelja iz njegove sedanje prežalostne socialne mizerije.

Sedanja učiteljska generacija, ki je preživela tri politične vlade, nemškutarsko, liberalno in klerikalno, je dobila sicer množico lepih besedi, nikdar pa ne prepotrebne kruha. V taktičnem oziru so bile vse tri politične struje edine: protežiranje svojih političnih pristašev in s tem ubijanje duševne strani učiteljeve, razlikovale so se le v tem, da so to taktiko uporabljale z večjo ali manjšo brutalnostjo. Gospodje, ki bodo odločali našo usodo v Jugoslaviji, naj ne dopuste, da prenese učiteljstvo svoja razočaranja in svoje duševno in materijelno trpljenje v novo narodno in demokratično državo. Kapital, ki ga naložijo, da poplačajo naše delo, ne bo izgubljen, ampak se obilo poplača našemu ljudstvu in njim samim. Zahtevamo podržavljenje ljudske šole, izenačenje ljudskošolskega učiteljstva z drugimi državnimi uradniki. Zahtevamo, da odloča o nameščanju učiteljstva strokovnjak, da pride res zmožen in priden učitelj do svoje veljave. Istočasno pa tudi zahtevamo temeljito preuredbo učiteljišč, da se predvsem prepreči, da bi v bodoče prihajali v naš stan ljudje, ki so že po vseh mogočih šolah kapitulirali. S tem se bo duševna in нравna vrednost učiteljeva zdatno povzdignila. Falitni študentovski rokomavhi ne smejo več med naš stan, ker potem v življenju le zmanjšujejo našo socialno pozicijo in družabno veljavo, kar nam pri vsem delu neizmerno škoduje. Pošteno plačano učiteljstvo bo pa tudi privedlo brez vsake sile do reduciranja feminizma na šolskem polju, ki ni brez nevarnosti za šolo, o čemur sem že pred par leti pisal v »Slov. Učitelju«.

Govoril sem o tej točki na prvem mestu, ker jo smatram za *conditio sine qua non* vsega šolskega vprašanja.

Glede ljudske šole same si moramo postaviti vprašanje, kaj pravzaprav *z m o r e*. V ravno pretekli dobi so se postavili odločujoči faktorji na stališče, da pripravljaj ljudska šola na kmetih na kmetiški stan, v obrtnih krajih naj podaje temelje obrtniškega znanja i. t. d. Menim, da je to utilitaristično stališče napačno in dokazuje popolno nepoznanje šolske mladine. Psihološko je namreč povsem nemogoče, da bi mladina od 10. do 14. leta sploh imela razumevanje za stvari, ki jih bo opravljala v poznejšem praktičnem življenju. Saj vendar sami vemo, da se učimo večino stvari šele v praksi, da šele v poznejših letih pridemo do pravega umevanja zadev, ki jih stavi na nas življenjski poklic. Nekaj drugega je seveda, če uporabljaj pri pouku predmete, ki jih jemljem iz učenčevga obzorja in ki bodo na deželi drugi kakor v mestih, nekaj drugega pa je, če hočem prehajati kar v praktičen pouk, kakor se je to zadnje čase poizkušalo v naši nadvse ponesrečeni ponavljalni šoli, ki naj

enkrat za vselej izgine iz naših šol. Odločno stojim tukaj na stališču, ki ga je zavzemal Komensky o ljudski šoli. Ljudska šola vzgajaj in polagaj temelj, na katerem bo pozneje lahko zidati. To in samo to je psihološko mogoče pri mladini, ki obiskuje ljudsko šolo. Nikakor pa naj se ne zahteva nemogočega in potem krivo obsoja ljudske šole in učitelja, če ne producira napol izučениh črevljarjev, mizarjev, praktičnih kmetovalcev in bogve kaj še vse. Ljudska šola more le podati človeka, iz katerega se da pozneje kaj napraviti za praktično življenje. Tu pa se šele prične najvažnejše delo učiteljevo, ki si ga ne smemo predstavljati po stari maniri kot abecedarja. S tem v zvezi je pa seveda rešitev njegovega gmotnega položaja in vsa reforma učiteljišč. (Dalje.)

O osebnosti in njenem vplivu — zlasti v vzgoji.

J. Filipič.

(Dalje.)

2. Krščanska osebnost prizna ravno vsled svoje odvisnosti od Boga objektivna pravna načela za življenje; antikrščanska pa hoče »odrešiti človeka od Boga« (Horneffer), zato zametuje vse objektivne pravne zakone. »...jede Moral,« pravi zopet Nietzsche, »welche den Trieben Schranken zieht, sei für die Entfaltung des Menschen ein Hindernis.« Horneffer pa imenuje »den im Gehorsam gegen höhere Mächte Unfreien und Gebundenen niederer Abkunft und einen Hemmschuh seines Volkes.« Ni čuda torej, če piše celo o najvažnejši instituciji, o zakonski zvezi Hermione von Preuschen sledeče: »Es sei ebenso komisch wie lachhaft und kleinbürgerlich, daß der starre Moralkodex den Ring am Finger verlangte; Menschen, die die große Linie haben, also die großen Persönlichkeiten, lachen über die Kleinheit und Enge menschlicher Satzungen.« Naravno torej, da moderni ne poznajo nikalih naravnih, pa tudi ne pozitivnih moralnih zakonov. Značilno je n. pr., kar piše vseučiliški profesor Kohler o šesti božji zapovedi: »In der neueren Zeit haben verschiedene Gesetze mit Recht den Grundsatz aufgestellt, daß die Art und Weise der Geschlechtsbefriedigung der Moral eines jeden anheimstehe und der Staat sich nicht darum zu kümmern habe. So kam es, daß in französischen, italienischen und anderen Gesetzbüchern die Päderastie straflos blieb, und dies ist das allein richtige. ... Der Staat ist ebensowenig veranlaßt, gegen den homosexuellen, wie gegen den heterosexuellen Verkehr einzuschreiten. ...«¹ In temu primerno pravi Ellen Key, da je ni nobene zakonske zveze, ki bi bila grešna, razen one, ki rodi slabotno potomstvo. Krščansko pojmovan zakon ji je pa institucija, ki vodi »zu den rohesten

¹ Joseph Kohler: Recht und Persönlichkeit in der Kultur der Gegenwart 1914, str. 53.

Gewohnheiten, den quallvollsten Mißhandlungen, den größten Freiheitsverletzungen.« Njima se tudi pridružuje dr. Anita Augspurg z besedami: »Eine Frau, die Selbstachtung besitzt, kann eine gesetzliche Ehe nicht eingehen.« Take zahteve nam potem tudi nekoliko pojasnijo zahtevo po veri in nrvnosti, ki bo prikladna germanski rasi, zahtevo po politični avtonomnosti, po politiki trenutka, po absolutni enakosti spolov, po popolnem kolektivizmu, po vzgoji brez vsake verske primesi, po odpravi osebne lastnine itd.

3. Krščanski osebnosti je povsod merodajna ljubezen do Boga; antikrščanski pa le prerada ljubezen do samega sebe; kajti zahteva po absolutni avtonomnosti navaja človeka, da hoče imeti lastno svetovno naziranje, lastno vero, lasten umetniški okus, lastno moralo, lastno korist. Odtod zahteva po: sich ausleben. »Od sedaj naprej,« pravi Stirner, »ni več vprašanje, kako oplemenitim lastnega ‚jaz-a‘, ampak vprašanje je, kako naj se izživim.« In podobno Rosignol: »Užiti kar največ življenja v fizičnem, moralnem in intelektualnem redu, to bodi naša maksima!« Odtod tudi podlistki in romani, ki vse opravičijo, vse dovolijo, vse slavijo kot velika dela prav po geslu: »Sittlich ist, was Sitte ist.« ... »Unsere Tugend sind Laster, unsere Laster sind Tugend.« ... Odtod tudi oni čudno pojmovani »moderni heroizem«, o katerem piše Jožef Kohler v knjigi »Recht und Persönlichkeit in der Kultur der Gegenwart«, sledeče:¹ »... Sie (namreč Carlyle und Neitzsche) begründeten den Heroenkultus und stellten den Satz auf, daß die Kultur hauptsächlich durch überragende Menschen weitergebildet wird, die mit einer gewissen Rücksichtslosigkeit die Hemmnisse beiseite schieben und als sogenannte Herrennaturen über die Anforderungen hinausgehen, welche man an den gewöhnlichen Menschen zu stellen pflegt. Jetzt hörte das seichte Moralisieren in der Geschichte auf, man kam zur Überzeugung, daß die ganze Moralität nur eine sehr relative Bedeutung hat und uns nur so weit als leitender Götze erscheinen kann, als sie für die Kulturentwicklung notwendig ist. Die Heroen aber dürfen nicht nach diesem Grundsatz beurteilt werden; dasjenige, was wir bei ihnen fragen müssen, ist nicht, wie haben sie gelebt? sondern, was haben sie geleistet und was wäre die Menschheit ohne sie? Die Geschichte verlor auf diese Weise den pastoraften Predigerton und die geistigen Faktoren traten jetzt erst in ihrer vollen Bedeutung zutage. In der Tat: Heroen der Geschichte und des Rechts, wie Cäsar, Karl der Große, Innozenz III., Rousseau, Napoleon, sind als Heroen hinzunehmen und nicht nach kleinlichen Rücksichten abzuschätzen.«

4. V soglasju z ljubeznijo do Boga, udejsvuje krščanska osebnost tudi ljubezen do bližnjega: duša slednjega ji je neskončne vrednosti, zato podpira tudi uboge in slabotne. Antikrščanska osebnost pa ne pozna nobenih takih zahtev. »Es ist nur zu wünschen,« pravi zopet

¹ Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart und Berlin 1914, str. 41.

Nietzsche, »daß alle diejenigen untergehen, die da schwach und hilflos Anlehnung, Stütze brauchen. Von diesen Krüppeln soll unser Volk geheilt werden« in vsako sočutje z bolnimi in revnimi mu je ena največjih pregrah. Isto misli tudi Ellen Key, ki pravi: »Die kranken und schwachen Kinder sollen getötet werden, damit nur ein starkes Geschlecht heranwachse.«

5. Krščansko pojmovana osebnost se poslužuje poleg naravnih tudi nadnaravnih sredstev, da usovrši samo sebe; antikrščanska pa mora računati le s samo seboj po navodilu Ellen Key, ki piše: »Niemand kann bezweifeln, daß die Zeit nahe ist, wo kein Heim, keine Kirche, keine Schule zu gemeinsamen Gottesdienst sammeln wird; wo jede Seele ihre eigene Weihnacht für den Sieg des Lichtes, ihr eigenes Ostern für die Auferstehung des Lebens, ihr eigenes Pfingsten für die Ergießung des heiligen Geistes hat, alle aber einen Sonntag für das Stillwerden der Seele.« Odtod pa tudi zahteva: »jede Offenbarung, jeden Glauben, jede Gnadenordnung, jede Kirche, jede Gemeinschaftsreligion als den gefährlichsten Angriff nicht nur verachten, sondern hassen, verfolgen, bis auf die letzte Wurzel auszurotten; los von der Kirche, los von der Gemeinde, los von Rom, Jesu seiner Göttlichkeit entkleiden.«

6. Krščanski osebnosti so Kristus in svetniki največji vzorniki; antikrščanski pomilovalni reveži. In

7. smemo reči: Če bi živele krščanske osebnosti, potem bi vladal tudi red na svetu. Ker pa se vedno bolj širi moderna osebnost, zato se pojavlja vedno bolj staro poganstvo in z njim tudi anarhija na svetu. Saj je to priznal že Avgust Compt, dasi je bil sam sokriv moderne osebnosti, ko je zapisal: »Der Individualismus sei die abendländische Krankheit, an der die europäische Kultur zugrunde gehen werde.« In isto mu potrjuje Hermann Bahr, ko piše v lanski »Kultur« sledeče: »In Gott ankernd kommt erst zustande der große Mensch mit allen seinen edlen Gaben. Aus Christen Menschen zu machen, vermaß sich eine fürwitzige Zeit: das Ergebnis ist in diesem Kriege ruchlos offenbar geworden: der Verlust aller Menschlichkeit: Wir müssen erst Christen werden, um Menschen zu sein. Vom Glauben geht der Weg zur Humanität.«¹

* * *

Videli smo velik vpliv osebnosti na druge. Spoznali tudi, kako pojmuje pravo osebnost. Sedaj nam le še preostane, da na kratko začrtamo pot in sredstva, s katerimi moremo sami sebe razviti v večjo ali manjšo osebnost.

Osebnost je torej treba šele razviti? Da! Saj nam ni dana že po naravi. »Persönlichkeit ist für den Menschen keine fertige Tatsache, die er sich bequem und rasch aneignen könnte, kein sicherer Ausgangspunkt, auf den er sich einfach zu stellen brauchte, sondern sie bedeutet für ihn

¹ Citat Bonif. Korr. 1918, str. 39.

eine unermäßliche Aufgabe.« pravi tozadevno Eucken.¹ Sicer je res, da ima ta in oni že po naravi več pogojev za tak razvoj, kajti podlaga osebnosti je individualnost, to se pravi, človeški poedinec s svojimi naravnimi posebnostmi. Zato je temeljno načelo: »Von der Individualität zur sittlichen Persönlichkeit,« kar tudi Cerkev, kot smo videli, popolnoma vpošteva. Te posebnosti človekove pa morajo urediti stalni zakoni, ki urejajo človekove odnose do Boga, do samega sebe in do bližnjega. Strasti je treba regulirati, ne zatreti, temperament pozlahtniti, ne udušiti, drugim se prilagoditi, ne pa jih slepo posnemati. To pa je naloga vzgoje.

Vsakdo pa, kot pravi kardinal Gibbon, uživa dvojno vzgojo: eno, ki mu jo nudijo drugi, in drugo, važnejšo, ki si jo daje sam.

¹ Lexikon der Pädagogik III., str. 1153.

(Dalje.)

Naša šola v naši novi državi.

Govoril dne 28. oktobra 1918 na predvečer manifestacije za narodno ujedinjenje Ivan Vesenjak, profesor na ljubljanskem državnem učiteljsišču.

Spoštovana gospoda! Draga mladina! Težko je govoriti hladno in mirno, ko se staro, trhlo tako naglo ruši, ko se uresničujejo naša najtišja in najdalekosežnejša hrepenenja in kopnenja; zato sem se odločil, da raje svoja izvajanja v glavnem čitam. Tako ostane neizgovorjena tudi marsikatera ostra beseda o naših dosedanjih odnošajih in razmerah, in sicer ne iz bojazni, ker te, hvala Bogu, tudi v letih nevarnosti in trpljenja nisem poznal preveč, kar mi potrdijo moji sedanji in bivši učenci, temveč na ljubo in v dobro naši stvari.

»Sladko je prestano gorje,« bomo rekli tudi mi učitelji v naših šolskih zadevah, ako čim prej odidejo iz dosedanjih svojih mest vsi tisti, ki so kovali okove našemu šolstvu, ki so onečastili § 19. avstrijske ustave o enakopravnosti in enakoveljavnosti vseh narodov v šoli s svojim nadutim nemškonacionalnim birokratizmom.

Pustimo iz spomina vse te rekriminacije, kajti mi hočemo naprej, mi gradimo nova pota, mi hočemo naš narod usposobiti v naši šoli v vsakem oziru tako, da bo na višku evropske umstvene in materialne kulture.

Pri preosnovi naših šol imamo razločevati med našo najbližjo, neposredno nalogo o provizorični preureditvi in potem šele o naši bolj oddaljeni nalogi, odnosno o vprašanju, kakšna bodi definitivno naša šola in cela šolska organizacija v naši novi državi.

Pred vsem je gotovo, da morajo vse kategorije šol v polnem obsegu vršiti svojo nalogo. Naša javnost, pa tudi naša mladina naj se zaveda, da bi storili na svojem lastnem narodu največji rop, najhujšo škodo, ako bi

sedaj v tej nemirni prehodni dobi pustili šole v nemar, jih mogoče zaprli iz kakršnihkoli vzrokov. Nič me v teh letih grozot ni bolj bolelo kakor to, da sem videl zijati iz posvečenih prostorov naših učilnic, navadno dobro izpitane tujčeve častniške in podčastniške obraze, da sem opazoval, kako je bilo naročeno našemu učiteljstvu vse mogoče, le pedagoško delo ne, da sem končno moral konstatirati, kako je nazadovala naša mladina v izobrazbi in posurovela v svoji vzgoji. Mladini dajte spet popolen pouk, kajti to ni le brezpogojno potrebno in za mislečega človeka samoumevno, temveč prepričan sem tudi, da naša zrelejša mladina hrepeni sama po tem, da bi se dobro in temeljito pripravila, da bo lahko sveto služila svoji novi svobodni domovini. Uverjen sem, da v naši mladini gori oni pravi in čisti ogenj domovinske ljubezni, ki velevala posamezniku, da sedaj z novim veseljem in novim navdušenjem je trdi in često grenki kruh učenja, ker je naša mladina resna in preudarna dovolj, da se zaveda, da se uresničujejo le s trdim, požrtvovalnim delom ideali, za katere se vsi skupaj navdušujemo. Zato je moja zahteva: odprite takoj vse šole, vrnite jih svojemu namenu! Odprite pa tudi vsi vi, kolegi učitelji, svoja srca naši mladini!

Nedvomno in brezpogojno je najnujnejša reforma v našem šolstvu, da se na vseh naših šolah — in k temu računam vse, ki so na slovenskem ozemlju ter imajo služiti našemu narodu — v vseh predmetih takoj sedaj pri pouku uvede slovenski učni jezik. Ne morem si misliti slovenskega profesorja, slovenskega učitelja, ki bi stopil pred našo mladino ter ji podajal snov v nam tujem jeziku. Sedaj moramo uresničiti takoj, na en mah, vse one naše zahteve društva slov. profesorjev, ki so se celo desetletje vsako leto na občnih zborih razpravljale, pa so izzvenele kot glas vpijočega v puščavi na ušesa naših dunajskih nemških birokratov in njihovih še bolj nemških eksponentov na Bleiweisovi cesti, katerim obojim so bile zahteve priseljenih nemško-nacionalcev in vsenemcev več, kakor pa vsa preizkušena pedagoška načela in vse kulturne zahteve našega naroda. Torej kratko: slovensko besedo takoj v našo šolo pri vseh predmetih na slovenskem našem ozemlju, ki je bistven del naše Jugoslavije!

Pri tej priliki pa je skoro, ob znani naši pravicoljubnosti, nepotrebno poudariti, da smo mi v duhu prave demokracije strpni dovolj, da tuje-rodcem v naši domovini s prehodno dobo ustvarimo možnost, da se prilagodijo razmeram. Pričakujte tozadevnih preudarnih sklepov »Nar. sveta« (Op. »Narodna vlada« se je ustanovila šele en teden pozneje!) in bodite prepričani, da bodo ti v duhu pravega demokratizma vseskoz pravični, da pa bodo odgovarjali tudi naši novi poziciji!

Toda ni dovolj, da učimo v slovenskem jeziku, tudi vse uradovanje in vsa uprava se mora vršiti v našem jeziku. Slovensko morajo razpravljati in sklepati vsi učiteljski zbori, slovensko se morajo izvršiti vsi uradni spisi! Toda to ne le od spodaj navzgor, temveč tudi od zgoraj navzdol! Na naši jugoslovanski zemlji nemško-nacionalnega birokratskega pašalikovanja ne poznamo in nočemo imeti! Tako naj postanejo vse šole, ki so na našem ozemlju in pač gotovo za naš narod, ne za rejo »Volks-

ratovih: protežirancev, vseskoz slovenske, a slovenska tudi popolnoma vsa uprava.

A zavedajmo se, da jezik slovenski ne zadostuje! V naše šole mora z našim jezikom zmagoslavno tudi naš jugoslovanski, demokratični duh! Iskreno resnicoljubje, zdrava pamet, dobra verska npravna vzgoja, prava humaniteta in splošna naša narodna korist, vse to naj vodi naše šolnike, da bodo uredili našo šolo primerno naši narodni duši in našim realnim potrebam.

Nemogoči naj so v naši šoli ostudni pojavi, kakor so se opazali do sedaj na nekih šolah: posamezni strankarji so imeli po razredih svoje zaupnike — ovaduhe med gojenci, ki naj bi pazili na svoje součence in jih ovajali, zraven pa seveda tudi svoje učitelje! Brezpogojno mora imeti naša šola toliko spoštovanja v svojo vzvišeno nalogo, da bo vedela držati proč od sebe vsako špiceljsko policijo, ki je prav po, nikdar v Avstriji zamrem Metternichovem sistemu, posegala med nas in kvarila značaje. Sploh nemogoči naj bodo v jugoslovanski šoli oni pokvarjeni značaji, ki se bolj čutijo kot detektivi, kakor pa kot šolniki, voditelji in vzgojitelji naše mladine. Prava demokratična samozavest, prava ljubezen do lepih, vzvišenih vzgojnih ciljev prevevaja vse naše šolstvo!

Reforme je potrebno naše šolstvo tudi v tem, da smo se v dosedanji naši šoli premalo ozirali na osebno nadarjenost otrokovo za bodoči poklic in da smo ustvarjali enostransko le ene, humanistične tipe srednjih šol. In vendar je samoumevno, da primerno, pravilno izbran stan in njemu primerna izobrazba in vzgoja daje največje notranje zadovoljstvo posamezniku, okrepi znatno tudi ves njegov značaj in s tem ustvari človeški družbi novega, dobrega, delavnega člana.

Šola in dom morata opazovati, v kateri smeri se vrši otrokov duševni razvoj, kje kaže otrok izrazito nadarjenost, kam ga torej takorekoč bolj trajno vleče tudi njegovo srce. In to bodi potem odločilno! Pri nas smo vsled šolskega ustroja in osebne nevednosti in brezbriznosti v tem oziru veliko grešili. Pri nas odločuje pri izbiranju poklica našim otrokom socialno stališče starišev, če je bi oče uradnik, učitelj, profesor. Posebno pa še volja otrokova in njegova nadarjenost ni prišla v poštev pri delavcu, kajti zanj velja stališče: lahek in hiter zaslužek. Odločevala pa je navadno tudi slučajna olajšava študij, ker je bila šola, ki po svojem bistvu prav nič ni prijala otroku, ravno v kraju, kjer so trenutno bivali roditelji, ali bližnji sorodniki. Starši in šoli, vsi smo premalo uvaževali individualnost otrokovo in se premalo poglobili v vzgojo naše mladine.

S tem prehajam k nadaljni veliki napaki naše šole, osobito še srednje. Ta je: naša dosedanja šola je vzgajala deloma premalo, deloma pa v napačnem nemškem in militarističnem duhu. Ne bom tukaj govoril o naravnost blaznih zahtevah in navodilih, ki so nam jih dajali skoro dan na dan v prvih letih svetovne vojske plitvi in samoljubni birokratje in lažipedagogi, ki so pisarili take reči samo zaradi kakega križca ali pohvalnega dekreta, kar vse bi jim

naj zopet pomagalo višje na lestvici naše šolske birokracije, ki ni našla druge naloge, kakor da je poveljevala v prahu leže nemško - prusko pikelhaubarstvo. Ne bom našteval tudi plitvih, laživzgojnih in lažipatriotičnih knjig, ki so nam jih za naše šolske knjižnice priporočali in naravnost usiljevali od zgoraj. Popolnoma lahko razumem, da so največ takšnih knjižur, za moralno in etično kvarjenje naše in druge mladine, pisali Nemci, a obžalovati moram, da so se našli tudi slovenski pedagogi, ki so brez potrebe za našo vzgojo in naravnost v škodo naši pravi narodni vzgoji, polagali svoj plehki obolus na krvavi žrtvenik moloha - militarizma.

Vse to bo moralo ven iz naših šol, ven iz naših knjižnic, da ne bo kvarilo značajev in vzgajalo duha, ki je rodil sedanje neskončno gorje in nas je navajal k suženjstvu! Dolžni smo to storiti, ker ima šola poleg svoje naloge: podajati izobrazbo, materielno znanje, še drugo, ravno tako važno nalogo: vzgajati trdne značaje, vplivati na otrokovo dušo s tem, da položimo v njo, odnosno v njej vzbudimo plemenito hotenje in hrepenenje po vsem poštenem, dobrem, čistem in plemenitem.

Človek večinoma živi in misli popolnoma s svojo dobo. Kar smo, kar delamo ali opustimo, kar spoštujemo ali zaničujemo, to nas je priučil dom in okolica, v kateri živimo, največ pa šola. Če je torej šola v izvrševanju svoje prave vzgojne naloge slaba — in naša šola je slaba — smo slabi in zaostali, odnosno za življenje napačno orijentirani tudi mi sami in le redki se prerijejo skozi zmote z neizmernim trudom do boljšega spoznanja in plemenitejšega shvačanja svoje človečanske naloge.

V izvrševanju in pojmovanju naše vzgojne naloge smo bili nekoliko prostovoljno, še bolj pa prisiljeno sužnji napačne vzgoje. Hvala Bogu, da pišejo svetovni dogodki neizprosno smrt starim sistemom, starim naziranjem, da lomijo stare okove sploh ter tirjajo nova pota ne le v naši izobrazbi vsled novih naših vsakdanjih zahtev in potreb! Mi moramo po teh trpkih časih, ko se nam je štelo v zlo, če smo vzgajali našo mladino v narodnem duhu, če smo vzbujali v njej pravo socijalno zavest in demokratično mišljenje, pritisniti sedaj v novi naši dobi s trdno odločnostjo naš voz na pravi tir; mi moramo paziti na to, da vzgojimo trdne značaje ter samozavestne ljudi, ki bodo prepojeni z narodnim demokratičnim mišljenjem in socialnim čuvstvom. Dosedaj povprečno nismo vršili te svoje naloge, saj je nismo smeli, četudi bi hoteli, ker nismo smeli misliti in odločevati o našem šolstvu in o potrebnih reformah. O našem šolstvu so mislili in odločevali naši tujci, ki niso poznali naše narodne duše, našega hrepenenja in naših realnih potreb ter naravnost namenoma niso hoteli zadostiti upravičenim našim željam in zahtevam. Ni torej v prvi vrsti naš greh, ako so bile šole posebej v šoli trdnih značajev pomanjkljive. Naša in samo naša krivda pa bo, ako tega takoj temeljito ne popravimo. Bodimo si na jasnem; tukaj bo treba največje reforme! Orijetirati se moramo čisto na drugo stran! Na pro-

svitleni zapad bomo morali iti v šolo in daleč tja v Ameriko. In to nam ne bo v škodo, saj tam vlada oni vzgojni duh, ki je prepojil in vzgojil ljudi, kakor so Wilson, Lloyd George, Clemenceau in enaki! [(Dalje.)

Ivan Cankar in učitelj.

F. Fabinc.

Naši mali domovini umirajo najboljši sinovi. Krek, Cankar . . . S svojo veličino so govorili vnanjemu svetu o naši notranji vrednosti. Do smrti bi nosil človek žalost v svoji duši, če ne bi imel vere v lepšo bodočnost. Na stežaj je odprl Cankar okno, da smo pogledali v nov svet, ko je izdal svoje »Vinjete«. Čaša opojnosti — kakor bi rekel Zupančič — je bila za nas mlade fante vsaka njegova beseda. To čudovito izražanje, ta neizčrpna slikovitost, stavki povedani z do takrat nepoznanimi besedami, ki so kakor godbeni akordi izzveneli v naših dušah — glasba v besedah. Vsrkavali smo njegove melodije, od njega smo se učili spoznavati lepoto in blagoglasje našega jezika. In še danes, kadar pogledam v Cankarja, mislim, da bi bil naš največji glasbenik, če bi slučajno ne bil pisal poezije v prozi.

V »Hlapcih« citira Cankar kot moto besede iz Schakespearjevega Hamleta: »Namen umetnikov je bil od nekdej, je, ter ostane, da naturi tako-rekoč ogledalo drži: kaže čednosti nje prave črte, sramoti nje pravo obličje, stoletju in telesu časa odtis njega prave podobe.« Iz besedi jasno sledi, kako je Cankar umeval svoje umetniško zvanje. Zvesto je držal naturi ogledalo, z bičem v roki, kakor je dobro napisal njegov prijatelj v nekem nekrologu. Ali se je mogel izogniti učitelja, slovenskega učitelja, tega mučenika narodovega, nad katerim je ležala brezsrčna in kruta sila? Cankar je videl, kaj se je godilo s slovenskim kulturnim delavcem in ni čuda, da je zastavil svoje pero, da naslika ogledalo, ki naj še poznejšim rodovom pokaže, kaj zmore krivica, nepoštenost in nasilje. Cankar je napisal dvoje umetniških del, v katerih nastopa sodobno učiteljstvo. Leta 1906. je izdala »Slovenska Matica« spis »Martin Kačur. Življenjepis idealista,« leta 1910. pa so izšli pri Schwentnerju v Ljubljani »Hlapci«. Drama v petih dejanjih. V prvem spisu je glavni junak učitelj Martin Kačur, v drugem pa učitelj Jerman in v stranski ulogi učitelja Komar in Hvastja. Popolnoma napačno bi bilo, če bi se razburjalo učiteljstvo, ker je dal umetnik besedo resnici, pravično pa je, da povdarimo pravično indirektno pisateljevo obsodbo tistih, ki so ustvarjali Kačurje in Jermane. Kdor je tudi osebno nekoliko poznal pisatelja Cankarja, bi skoraj videl v idealistu Kačurju podobo Cankarjevo. Ali vidiš belo cesto, ki se strmo vije po klancu navzgor, sredi ceste pa Kačurja-Cankarja, ki hiti navkreber, pade, a se zopet dvigne in zgrudi, vedno težje in težje, da končno obleži v obcestnem jarku, predno je došel vrh klanca. Volja je ubita in ni več notranje sile, ki bi te držala kvišku. Borba med umirajočo voljo in spoznanjem pravega, katerega pa kljub temu ne moreš izvršiti, je

konflikt, ki ustvarja junakovo tragiko in daje najhvaležnejšo snov pisatelju-umetniku. Ruski pisatelj Mereškovsky je v svojem Leondardu da Vinciju plastično opisal to tragiko v glavnem junaku, ki cela leta poskuša naslikati glavo Kristusovo v slavnoznani »Zadnji večerji«.

Mladi učitelj Kačur pride na svojo službo v Zapolje. Življenje kipi iz njega in poln je najlepših načrtov za bodočnost, pravi idealist. Pa se kmalu obrusi. Že prvo srečanje z zapoljskim zdravnikom mu prinese razočaranje. Debeli gospod mu je dal prav lepih in praktičnih naukov, katerih seveda Kačur v svojo nesrečo ni upošteval — idealist je bil.

»Ali imate kakšno politično prepričanje?« povpraša zdravnik.

»Imam ga.«

»Skrijte ga v najbolj skriti kot svojega srca!« —

Samo Cankar zna pisati z nedosegljivim sarkazmom o možu, ki je »izgubil prepričanje«.

Pa pride župan, preračunljivi vaški župan, ki uravnava svoje delovanje po potrebi, potem Minka, krčmarjeva hči in ubogi Kačur je v nevarnosti, da stopi na pot kontrolorja Skrobarja. Kaj hočeš revni idealist?

Na srečo Kačurja in v korist slovenske morale in sloge je umrl v svečanu od dolgega časa učitelj v Blatnem dolu in Kačur se je preselil tja s culo in palico.

V Blatnem dolu se Kačur polagoma, a z neizprosno gotovostjo pogreza v blato. Niti braniti se ne more, vse ozračje mu govori o duševni smrti.

Samo poslušajmo razgovor med Kačurjem in županom-krčmarjem v Blatnem dolu.

»Ali bi lahko kosil pri vas in večerjal? Za mesečno plačo?«

»Vi ste naš učitelj, a?«

»Sem.«

»Seveda boste lahko kosili in večerjali; tudi prejšnji je hodil k nam, pa je umrl; nekrščansko smrt je storil.«

»Zakaj nekrščansko?«

»No, lazil je kakor senca, z nobenim človekom ni več govoril, tudi v šoli ni več zinil besede in je otroke samo še pretepal, dokler mu niso poskakali skozi okno. Nato se je zaklenil in je bil zaklenjen sedem dni, osmi dan se je pa obesil.«

»Ni čuda!« je opomnil Kačur ves žalosten.

»Zakaj ni čuda? Saj mu ni bilo nič hudega! Jedel je zadosti in pil je zadosti, drugega pa človeku ni treba.«

Kačur ni odgovoril.

»Zelo krepak, zelo bogat v mislih in zelo visoko nad svetom bi moral biti človek, da bi živel tod!« je pomislil.

»Dela ne boste imeli veliko!« je pripovedoval župan. »Časih Vam bo šola čisto prazna, posebno poleti; pa boste lahko ležali v senci in dremali, namesto da bi se po nepotrebem rvali s paglavci. Pozimi jih bo več; ampak večjidel gostaški otroci, ki doma nimajo zakurjeno in se hodijo v

šolo gret . . . Kaj pa potrebujejo ti smrkavci učenja? Delajo naj! Tudi jaz znam brati — pa kaj mi koristi?»

Cankar na sličen način z nedosegljivo realitiko karakterizira značaje iz naših Blatnih dolov, ki jih nehote vidiš vstajati po slovenski domovini. To je življenjska pila, ki mora obrusiti Kačurja. Zaplete se še v mrežo napol kmetiškega dekleta, hrepenečega po gosposkem življenju. Idealist upa najti v Tončki oporo, ta mu pa le podtakne nogo, da pospeši padec po klancu. V tihih nočeh, brez spanja govori umrli tovariš Kačurju: »Tudi jaz sem bil nekoč, kakor si ti nocoj! Tudi ti boš nekoč, kakor sem bil jaz, ko sem se zaklenil! V oblake so šle moje misli, vesele, svetle kakor solnce; v blatu so umrle. Ne upaj, da ustvariš kdaj le začetek, le senco, le spomin svojih misli.«

Še enkrat se napoti Kačur proti solncu, da vzradosti družino, ker njemu je že zatonilo. Nastopi službo v Lazih, toda že revolucionar v pokoj, starec s štiridesetimi leti. Ferjan, tovariš izza mladih let, ki ni bil nikdar idealist, pač pa je pridno pil in vsakemu dal prav, pride za nadučitelja v Laze. Koliko bridke resnice v učiteljskem stanu razkrije dialog med Kačurjem in Ferjanom.

»Le to mi povej,« mu je pogledal Kačur pazljivo v oči, »kako si to storil! Rad bi vedel . . . Ker ne razumem tega, ne morem razumeti! Tako majhne, tako zelo nedolžne stvari sem jaz počel takrat; in zdaj . . . razvalina! Ti pa si, pravijo, steber naprednega učiteljstva; in zdaj . . . nadučitelj! Tega, glej, ne razumem! Razloži mi!«

Kačur je govoril odkritosrčno; s srepim pogledom in napetim obrazom

Ferjan se je zasmejal grohotoma.

»Takrat v Zapolju si bil otrok in si bil otrok v Blatnem dolu in si otrok še zmerom! . . . Kaj ne razumeš? Takrat, pred dvanajstimi leti, človek ni smel biti napreden . . . zdaj sme! Še koristi mu!«

»Kaj pa zdaj ne sme biti?« je vprašal Kačur.

»Ti bi torej zmerom rad bil tisto, kar človek ne sme biti?«

Samo mojster Cankar zna s tako neizmernim sarkazmom izraziti vso tragikomedijo učiteljskega stanu v preteklosti. Kdor bo pisal nekoč zgodovino slovenskega šolstva, ne bo mogel preko Cankarja. Nedosegljivo lep je prizor med očetom Kačurjem in umirajočim sinčkom Lojzetom. Prvi umira duševno, drugi telesno. Dvoje luči ugasne naenkrat in samo tema, neprodinna tema nastane okoli tebe. Ubogi Lojze, ubogi Kačur! In v tej temi vidi uničeni idealist kakor v ogledalu svojo lastno sliko: Šel je nekoč mlad fant, napotil se je v svet z lahkim korakom in njegovo srce je bilo polno upanja. Šel je in ponudil od svojega bogastva, od svoje ljubezni ljudem. Pa so mu rekli: »Glejte razbojnika, ponuja nam ljubezen — kamenjajte ga!« Potem se jim je umaknil v Blatni dol, v Laze ter jih pustil v miru. In vsi tisti ljudje, ki so ga kamenjali nekoč, so stali zdaj kraj gozda, v gorkejšem solncu, ob močvirju, na trdnejši zemlji, nad zaseko, više v klancu, in so kazali nanj: »Glejte ga, ki nima ljubezni v srcu!«

V snežni noči je obležal Kačur ob cesti in po kantonskem kamnu se je razlila kri in je curljala v sneg...

Kje je pravzaprav tragična krivda učitelja Kačurja, da ga zadene uničujoča katastrofa. Na eni strani mož nebotičnih misli, ki ne pozna trnjeve poti v življenju, zlasti še ne strme poti bojevnika, na drugi strani pa nezanosno stališče učitelja z nezadostnimi življenjskimi pogoji, brezobzirnost njegovih gospodarjev in malenkostna duhomorna okolica z vso svojo lisičjo pretkanostjo in mačjo zahrbtnostjo. Iz tega diametralnega nasprotstva vzraste ona neizprosna sila, ki zlomi in uniči Kačurjev značaj. Krivda ne leži toliko v junaku samem kakor v razmerah, katerim nasproti je Kačur skoraj brez moči ali jim pa vsaj ni kos. In le v toliko je zakrivil sam pogubonošno katastrofo.

Jerman, glavni junak v »Hlapcih«, je silno podoben Kačurju. Možato stopi v boj, nastopa aktivno, a koncem drame je zlomljen, mož resignacije, Milije, okolica, tovariši Komarjeve kvalitete — sami hlapci. Jerman sam dobro označi svoje mladostne sanje in slano, ki jih je zamorila: »Ali bil sem še mlad, izpraševal sem ljudi po veri ter jih sodil po jeziku«...

Junaka v resignirani pasivnosti nam kažejo besede, ki jih govori Jerman svojemu prijatelju kovaču Kalandru:

»Jaz ne bom več zboroval. Ne bi rad hudega slovesa. Glej, napravljen sem na pot... daj mi roko! (Pogleda njegovo roko.) Za dve moji. Ta roka bo kovala svet... Ne, jaz ne bom več zboroval. Vi, ki imate v srcu mladost in v pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih bo slonelo življenje, moja so odpovedala... star sem in zaspan...

Malo dalje pa zopet:

»Rajši bi, da me je upihnila burja, dokler sem gorel... žalostno je, sam v sebi zaspati... ugasniti v praznoti, luč brez olja...

Skoraj ne veš, če je hotel Cankar obsoditi junaka Kačurja in Jermana, ker preideta iz aktivnosti v onemoglo brezbriznost in obup ali pa pokazati železno moč in krutost danih razmer, ki uničijo in brezuspešijo vsak odpor. Oboja razlaga je mogoča.

V obeh delih se je lotil pisatelj medsebojnih odnošajev podeželskega župnika in učitelja. Gotovo zanimiva snov za vsakega pisatelja. Oba osamljena vaška inteligenta riše Cankar brez pretiravanja v njiju brezmejnem uboštvu sredi duševne brezbriznosti in neznosne omejenosti, živeče v najožjem obzorju, ki ne sega skoraj preko potrebščin želodca in vsakdanjega življenja. V konfliktu, ki morda lahko nastane med obema kulturnima činiteljema, ne pripisuje umetnik krivde izključno enemu, iz vseh slik pa odseva resnica, da je prijateljstvo nemogoče v subordinaciji enega ali drugega, ampak v enakovrednosti obeh. Cankar opisuje tu življenje s pravo umetniško realitiko in skuša tako vprašanje začrtati objektivno nepristransko in ne subjektivno enostransko, kakor je to storil v istem predmetu pisatelj dr. Pregelj.

Cankar je brez dvoma naš največji pisatelj ter je pomaknil našo književnost visoko navzgor, da ga morda nihče kmalu ne doseže. Učiteljstvo je

lahko ponosno na to, da je pisatelj s svojim nedosegljivim umetniškim pèresom opisal življenje sodobnega učitelja ter tako neustrašeno pokazal družbi krivico, ki se vrši nad slovenskim kulturnim delavcem, ker iz nje ustvarja Kačurje in Jermane ...

Slovenski učitelj ohrani umetnika Cankarja v večnem spominu.

Kultura in književnost.

Literarno - zgodovinska predavanja. 10. decembra pr. l. je otvoril zagrebški vseučiliški docent prof. dr. F. Ilešič ciklus predavanj iz zgodovine srbsko-hrvatske književnosti. Zbral je okrog sebe mnogobrojno duševno elito, ki z največjo pozornostjo sledi jasnim izvajanjem predavatelja, ki je vobče znan kot duhovit in spreten govornik. Dosedaj je predaval o sv. Savi, Gunduliću, Palmotiću in Kačić-Mičšiću. Medsebojno spoznavanje jugoslovanskih plemen je najboljše sredstvo proti separatističnim težnjam, ki bi lahko ogrožale naše ujedinjenje!

Slovenska šolska Matica je imela dne 27. decembra pr. l. svoj občni zbor v dvorani mestnega magistrata v Ljubljani. Šolska Matica spada med naša najvažnejša kulturna društva ter zlasti orje ledino na polju poljudno-znanstvene pedagogike. V svojem okrilju združuje naše najboljše šolnike in učiteljstvo se ji ima mnogo zahvaliti. Zato smo se le čudili, da ni bila udeležba na občnem zboru večja in tega neznatnega zanimanja niti z današnjimi razmerami ne moremo opravičiti. V bodoče mora vsaka šola in slednji učitelj postati podpornik tega prevažnega šolskega društva. Zborovanje je vodil predsednik ravnatelj H. Schreiner s prisedniki nadzornikom Gabrškom, nadučiteljem Dimnikom in vad. učim. Krulcem. Najvažnejša točka je bilo predavanje predsednika Schreinerja o preustroju našega vzgojstva v duhu demokratske Jugoslavije. Z jasnostjo in preciznostjo strokovnjaka je razpravljal o pojmu in načelih današnje vzgoje. Pojasnil je razmerje med domačo in šolsko vzgojo ter vna-

njimi nepričakovanimi vzgojnimi faktorji. Nove so bile misli o preuredbi učiteljišč, ljudske in srednje šole, ki naj bi bila enotna. Šola naj temelji na narodnostni podlagi. O nekaterih mislih predsednika Schreinerja bomo razpravljali v posebnih člankih, ker je tudi sam izrazil željo, da naj se javnost izreče o njegovih mislih, ki naj šele potem dobijo konkretno obliko v kaki društveni publikaciji. V odbor so bili voljeni: Schreiner, Bežek, Černež, Dimnik, Gabršek, Koschier, dr. Kovačič, Krulec, Vita Zupančičeva; za namestnika: Dokler, Štupca; pregledovalca računov: Kecelj, Mačhar.

»Učiteljski Tovariš« prinaša v št. 28. članek: »Nadzornik Opeka v hiši Gospodovi«. Tov. Zdravko Kovač, koroški učitelj, piše o reorganizaciji koroškega šolstva. V šte. 29. ima podlistek o umrli učiteljici Agnezi Zupanovi in protestne resolucije proti sestavi višjega šol. sveta in nadzorstva ter radi stališča naučnega poverjeništvu napram ljudsko-in meščanskošolskemu učiteljstvu. Resolucije so bile sprejete tudi na občnem zboru »Slomškove zveze«.

Glasbena Matica v Ljubljani. Moški pevski zbor je izvolil za svojega predsednika tov. Andreja Rapeta, učitelja v Ljubljani. V odboru so tudi ljubljanski tovariši: Vendelin Sadar, Alojzij Račić, Ljubo Dermelj in Josip Tratar.

Iz učiteljskih listov. »Popotnik« ima v zadnji številki letnika 1918 sledečo vsebino: 1. F. Kranjc: P. Natorpova socijalna pedagogika. 2. Pavel Fleré: Oblastvena ureditev socijalnega skrbstva. 3. Frančev: Iz Bolgarskega šolstva. 4. Dr. Ivan Lah: Pater Hipolit in

njegov »Orbis Pictus«. 5. Iz šolskega dela: Nekaj navodil za pravopisje. — Spisje v ljudski šoli. — 6. Fr. Kocbek: Narodno blago. Slovenski pregovori, prilike in reki. 7. Slovstvo. 8. Razgled: Kultura. — Šolstvo. — To in ono. — Dosedanji »Popotnikov« urednik, ravnatelj M. J. Nera t v Mariboru, je odložil uredništvo radi starosti. Urejevanje lista prevzame z novim letom tov. P. Fleré, nadučitelj v Letušu na Štajerskem. Delavnemu tovarišu želimo tudi mi kar največ uspeha. Upamo, da ga družijo z nami misel: vse za napredek našega narodnega šolstva in duševno povzdigo učiteljstva!

Problemi malega naroda. Spisal Abditus. Knjižnica socialnih in političnih spisov. V Ljubljani 1918. Natisnila Zvezna tiskarna. Slovenski intelektualci se v zadnjem času pridno gibljejo. Kakor bi se vzbudil Kralj Matjaž pod toplim dihom prihajajoče narodne svobode. Dobili smo več znanstveno-poljudnih knjižic, kakor n. pr. iz zdravstva od dr. Zalokarja in dr. Breclja. Narodove duševne sile se morajo razviti šele takrat, če je narod sam politično in ekonomsko osvobojen. Knjižica, ki jo je napisal Abditus, bo izvrstno služila učitelju, ki deluje v ljudsko-izobraževalnih društvih. Teža pouka potrebuje naše ljudstvo zlasti v sedanjem času, ko si bo gradilo svojo lastno gospodarsko in kulturno domovje. Poglavlje »Veliki narodi bogati, mi pa ubožamo« se nam zdi skoraj nekoliko pretemperamentno pisano o kapitalizmu in bi se čitatelju morda zdelo, da najde narod v tej moderni velesili svojo notranjo srečo in blagostanje. Iz našega stanovskega stališča pozdrav-

ljamo delce, ker že dolgo nismo čitali besedi, ki bi bile s tako gorkoto napisane v prilog kulturnemu delavcu in zanemarjeni mladini. Z Župančičevimi verzicami: »O, kakor da delam ves božji dan greh« pokaže pisatelj, kako že tudi našemu malemu narodu seka rane veleindustrija, kako uničuje in onemogočuje šolsko delo. Pri nas nismo prišli niti tako daleč, da bi priznali: kulturni delavec je tisti, ki mu gre prva beseda v javnosti, pravi pisatelj. Plug, ki z njim orjemo kulturno ledino, je narodno šolstvo, predvsem ljudsko šolstvo. In kaj so napravili iz današnjega ljudskošolskega učitelja? Karikaturo! Bridke, toda resnične besede. Želimo, da pride brošura v roke vsemu učiteljstvu, pa tudi vsem onim činitelem, ki hočejo poklicano ali nepoklicano odločevati o našem šolstvu.

F. Fabinc.

Zbirka rudarskih in fužinarskih izrazov, nabranih iz nemško-češkega montanističnega slovnika, ki ga je sestavil c. kr. rudarski svetnik in ravnatelj Edvard Hořovský v Pragi. J. Bezla j. V Ljubljani 1918. Tiskala in založila Zvezna tiskarna. Mala brošurica priča o nabirateljevi marljivosti ter bo zlasti sedaj v prehodni dobi, ko si gradimo lastno narodno gospodarstvo v vseh panogah, prav dobro služila našim strokovnjakom, ki so bili dosedaj vajeni le nemške terminologije zlasti dotlej, da izda Matica obljubljeni tehnični slovar. Tudi učiteljem obrtno-nadaljevalnih šol utegne knjižica odpomoči pri iskanju slovenskih strokovnih izrazov.

F. F.

Zapiski.

Kraljevski dom Karagjorgjevičev. Kralj Peter I. Karagjorgjevič je bil rojen dne 11. julija 1844. leta kot sin kneza Aleksandra in kneginje Perzide Karagjorgjevič. Obiskoval je licej Saint Barbe v Ženevi v svobodni Švici, vojno šolo v

Saint Cyru in do leta 1867. generalštabno šolo v Parizu. Ko je leta 1870. izbruhnila nemško-francoska vojna, je mladi princ stopil kot prostovoljec v francosko vojsko in se boril proti Nemcem. Bojeval se je s takšno hrabrostjo,

da je bil odlikovan z redom častne legije. Ko je leta 1875. izbruhnila vstaja krščanske raje proti Turkom v Bosni, se je princ Peter postavil na čelo večje čete, ki se je napolila v Bosno, da tam na strani uboge raje nadaljuje borbo proti ljutemu Turčinu. Junaška dela, ki jih je tu izvršil princ pod imenom »Petra Mrkonjića«, so zapisana z zlatimi črkami v povestnici bosanskih vstaj. Vstaja žal ni imela uspeha in princ Peter je moral s svojo hrabro četo bežati preko meje. Leta 1883. se je princ Peter Karagjorgjević oženil s hčerko takratnega črnogorskega kneza Nikole s princezino Zorko Ljubico. Iz tega zakona so izšli trije otroci: princezinja Jelena, rojena na Reki leta 1884., sedaj poročena z velikim knezom Ivanom Konstantinovičem, kraljevič Gjorgje, rojen na Cetinju leta 1887., in kraljevič Aleksander, sedanji regent, rojen na Cetinju leta 1889. Kralj Peter ima brata kneza Arzenija Karagjorgjevića, ki se je poročil s kneginjo Aurora Demidovo, njiju sin je knez Pavle, rojen leta 1893., Arzenij Karagjorgjević živi v Rusiji in se je s svojim velikim junaštvom odlikoval zlasti v rusko-japonski vojni. — Princ Peter Karagjorgjević, sedanji kralj, je od leta 1895. — soproga kneginja Zorka mu je umrla leta 1890. — živel kot privatnik v Ženevi. Ko pa so Srbi leta 1903. odstranili tiranskega kralja Aleksandra in kraljico Drago, ga je narodna skupščina soglasno izbrala in izvolila za kralja. Izvolitev mu je sporočilo posebno odposlanstvo, ki ga je tudi spremljalo na potu v Belgrad. Kralj Peter je dne 25. junija 1903. leta prisegel na ustavo. Dne 20. oktobra 1904. leta je bil v Belgradu svečano kronan za srbskega kralja. K svečanosti kronanja so bili povabljeni tudi Slovenci.

Reforma koledarja v Srbiji. Posebni izveščitelj »Secola« Luciano Magrini poroča svojemu listu, da je imel v Zagrebu razgovor s podpredsednikom Narodnega vijeća Svetozarom Pribičevićem, ki mu je med drugim rekel, da bodo Srbi reformirali svoj koledar ter sprejeli gregorjansko štetje. Verjetno je tudi, da uvedejo v svojo književnost mesto cirilice latinico.

† **Nadžkoj dr. Jos. Stadler.** 8. dec. l. 1918. je umrl v Sarajevu vrhbosanski škof dr. Josip Stadler, star 80 let. Pokojnik je vodil izrazito separatistično hrvatsko politiko, ki je prišla v nasprotstvo z zgodovinskim razvojem, ki kaže pot k narodnemu ujedinjenju.

Zakovitost skuša zaslediti znanstvenik v vseh pojavih, ki se ponavljajo v medsebojni notranji zvezi. Tudi v propadanju družin, ki izvirajo od alkoholikov, so našli učenjaki neko zakovitost. Legrain je dognal sledečo zaporednost:

1. rod: pijanec;

2. rod: obremenjen pijanec z bolezenskimi znaki na možganih, delirium tremens;

3. rod: degeneriran z otroškimi krči in norostjo.

Mcrel navaja naslednji red:

1. rod: alkoholični ekscenzi in nrvstvena podivjanost;

2. rod: pijančevanje, monijakalična paraliza (popadki živčne razburjenosti);

3. rod: hipohondrija, samoumor, samomorilske misli;

4. rod: nerazvita inteligenca, idiotija, možganski defekti, izmretje rodu.

Najbolj pretresljiva je točka 4., ki dokazuje, da življenje podleže propalosti in degeneriranec ugonobi svoj lastni rod. (Teubner Aus Natur und Geisteswelt: Der Alkoholismus. Dr. G. Gruber).

Demokracija, socialistična revija, piše v uvodnem članku 1. in 2. številke med drugim: Vsled našega naziranja o družbi ne moremo prezreti dejstva, da tvori versko čustvovanje bistveni del duševnega življenja pri pretežni večini naših ljudi, in da pomeni vsled tega važno kulturno gibalno. Versko čustvovanje je prepojilo narodovo dušo tako, da je postalo bistveni del njegove osebnosti. Ker smo prepričani, da se čustvovanje ne da nikomur vsiliti, stojimo na stališču verske strpnosti in medsebojnega spoštovanja tako med verskimi družbami kakor med posamezniki. Da morejo verske družbe izvrševati svoje kulturno poslanstvo in da more i država zadostiti svojim nalogam, je popolna in vsestranska medsebojna neodvisnost obeh neobhodno potrebna; zato stojimo na stališču ločitve

cerkve od države. — Pristavljamo, da vera nikakor ni golo čustvovanje, ampak v isti meri stvar razuma in pameti.

Etična anarhija. Vojska ni podrta samo formalne uprave, mnogo bolj nam je vojna škodovala s tem, da je uničila veliki del moralnih vrlin in sposobnosti v našem ljudstvu. Pojem o značajnosti, volji in ljubezni do dela, potreba po izbrazbi in vzgoji, zmernosti in gospodarskega zmisla, socialne zavesti sožitja v človeški družbi in dolžnosti za posameznika, ki nujno pohajajo iz zavesti tega razmerja posameznika k socialno višje organizirani celoti — vsi ti nekdanj skrbno gojeni ideali so zaterneli in vsakdo se brez ozira na svojega bližnjega žene za svojimi nečloveškimi instinkti. Etična anarhija je najbolj žalostna posledica te vojne in ta utegne postati za naš narod usodna, če se nevarnosti ne zavemo in če pravočasno ne uporabimo primernih sredstev za zdravo konsolidacijo moralnih temeljev med vsemi sloji našega ljudstva. Surovo samoljubje in slepo drvenje po trenutnih užitkih žene celo duševno zrele in gospodarsko močne narode v propast, kaj šele narod, ki je po krivdi drugih gospodarsko in prosvetno slabo organiziran in ki se danes nahaja v zibelki lastne državnosti. (Dr. Pestotnik v »Slov. Narodu« z dne 23. dec. l. l.) — Veseli smo, da povsod prodira spoznanje prežalostne resnice, da preti našemu narodu največja nevarnost od propadanja njegovih нравnih vrlin. Dobra šola in dobro, gmotno neodvisno učiteljstvo bo lahko prevzelo velik del boja proti temu sovražniku!

† **Dr. Evgen Lampe.** Dne 16. decembra l. l. je umrl v Ljubljani dr. Evgen Lampe, stolni kanonik, papežev častni komornik, bivši deželni odbornik in večletni član deželnega šolskega sveta. O šoli in učiteljstvu je imel svoje posebne nazore, ki so bili v popolnem nasprotju z današnjim pojmovanjem šolstva in pomena učiteljstva.

Samovlada učencev. Duh svobode, ki je zavel nad vsem človeštvom, je prodril tudi v učne sobane ter skuša omajati podlage dosedanjega disciplinarnega reda dijaštva in razmerja med učencem in

učiteljem. Znani so nazori Foersterjevi in drugih modernih pedagogov, ki zahtevajo, da se prične takozvana državljanska vzgoja že v ljudski šoli s takozvano samovlado. Toda današnje zahteve srednješolskega dijaštva že segajo precej preko teh nazorov in pomenijo skoraj popolno svobodo društvene organizacije. Da posreduje med sprejemljivimi zahtevami dijaštva in preradikalno anarhijo, ki bi se lahko izcimila iz teh zahtev, je izdal dež. šol. svet za nemško štajersko posebno odredbo, ki določa: Nekaj samovlade je dijaštvu dovoliti, da n. pr. v nižjih razredih določi razrednik, v višjih razredih pa učenci sami zaupnike izmed součencev, ki naj skrbijo za čistost in red v razredu. Taki zaupniki naj se določijo na omenjeni način tudi zato, da skrbijo za prijateljsko obvevanje med součenci. Zabraniti se ne smejo dijaške združitve, ki imajo namen gojiti spoznavanje raznih literatur, godbo ali celo primerno vzgojno zabavo. V to svrhu naj se prepusti učencem primere prostora na zavodu, učiteljstvo pa naj vsa taka stremjenja po možnosti podpira. Ustanavljanje pravih društev je srednješolcem prepovedano. Za tesnejšo zvezo med šolo in domom naj skrbijo roditeljski večeri in določene ure, v katerih lahko starši stopijo v stik z učiteljstvom. Če se na kakem zavodu združijo roditelji v posebne organizacije, naj služijo zlasti temu, da se odpravijo s prijateljskimi razgovori vsa nesoglasja, ki bi morda lahko nastala med šolo in domom. Pa tudi v splošnem je treba ves disciplinarni red izpremeniti. Dosedaj se je preveč prepovedovalo, zaukazovalo in grozilo s kaznjico. Zapoved in prepoved naj se omeji samo na tiste stvari, ki jih šola res lahko nadzira in ne sega v območje družine.

Pedagoški poizkusi. Hrvatski listi poročajo, da je deželna vlada dovolila na predlog mestnega magistrata v Zagrebu, da se začetkom šol. leta 1918/19 vršijo pedagoški poizkusi na mestni ljudski šoli v Trnju. Ravnatelj šole H. Ivan Tomšič se je za to pripravil in dovršil posebne študije za moderno reformo šolstva. Zbirajo naj se izkustva, da se pozneje zamenja nemški zistem

šolstva z narodno-hrvatskim. Kakor so pesmi in popevke izrastle iz narodove duše, naj iz istega vira požene tudi narodna šola. — Kolikor nam je znano, je to prva šola v Jugoslaviji, v kateri se vršijo na šolskih otrocih eksaktni psihološki preizkusi.

O Natorpovi socialni pedagogiki prinaša lanski »Popotnik« razpravo F. Kranjca. Kakor pisatelj sam pravi, je to le nekritičen vpogled v Natorpovo najvažnejše delo. Omenimo, da spada Natorpova socialna pedagogika med najtežja nemška dela te vrste in se tu zopet jasno kaže, da bo treba pri preustroju šolstva odločno zahtevati, da se na naših bodočih učiteljskih poda kandidatom vsaj uvod v splošno filozofijo in sociologijo, ker drugače ne more nobeno težje pedagoško delo postati učiteljeva duševna last. Zato se mi zdi, da bi imelo učiteljstvo neprimerno več dobička, če bi se bila podala kritična razprava o delu in idejah Natorpovih. Kako lahko bi bilo učitelju razumljiva težka dikcija nemškega znanstvenika, ako bi zvedel v uvodu o Platonovih idealnih nazorih o šolstvu in državi, o idejnem nasprotju Rousseauja in Pestalozzija, iz česar je potem vzrasla Natorpova duševna zgrad-

ba. Ne smelo bi se opustiti opozoritve na napačna njegova izvajanja, da je edini odločujoč činitelj vzgoje država kot najvišji socialni organizem. V bodoče bo treba gledati, da se emancipiramo od nemških mislecev vsaj toliko, da sprejemamo njihove ideje kritično, vsaj je ravno večina nemških filozofskih in vzgojnih načrtov dovedla Nemce do narodne katastrofe. Med letom priobčimo morda informativno razpravo o individualni in socialni pedagogiki ter njihovih najznamenitejših reprezentantih.

Pravoslavna duhovščina je izdala, kakor poročajo iz Sarajeva, na vernike oklic, v katerem jih poziva, naj skrbje za vzgojo pravoslavnega ljudstva v krščanskem duhu.

Ministrstvo prosvete v novem jugoslovanskem ministrstvu je prevzel profesor Ljuba Davidović, predsednik srbske mladoradikalne stranke.

Žalostno. V narodni skupščini Nemške Avstrije je poročal poslanec Forstner pri razpravi o zakonu, ki se nanaša na delo otrok, da mora po uradni statistiki delati sedaj 34,8% otrok, in sicer dve petini že v petem ali šestem letu ali pa še celo prej. Tudi pri nas ni dosti belje!

Društvena in stanovska kronika.

Pametno besedo je napisal »Slovenec« z dne 20. decembra 1918 v članku »Šolska reforma in demokracija«. Tam pravi: »Demokracija zahteva, da ima vsak človek samo tako velik delokrog, kakršnega lahko res obvlada, ker demokracija zahteva faktično odgovornost pri človeku v tem večji meri, čim višje je njegovo družabno stališče. Vsakdo naj odločuje samo o stvarih, ki jih res dobro pozna.« — Sedaj pa pogledjmo naše višje šolsko nadzorstvo. Višji šolski nadzorniki so: dr. Opeka, teolog in bivši profesor verouka na realci, dr. Bezjak, srednješolski filolog, dr. Poljanec, srednješolski prirodoslovec, dr. Grafenauer, srednješolski filolog. Večina teh gospodov ima tudi referate o ljudskem šolstvu. Ali je tu le trohica demokracije, ki zahteva strokovne usposobljenosti? Visoko cenimo n. pr. dr. Grafenauerja in dr. Poljanca kot naša odlična znanstvenika, toda ljudska šola — vsi štirje gospodje, roko na srce. Učiteljstvo je

v svoji spomenici zahtevalo, da spada ljudska šola pod strokovno nadzorstvo ljudskega učiteljstva in bo pri tej svoji zahtevi tudi vztrajalo. Če se utemeljuje to nadzorstvo s tem, da imajo srednješolski profesorji akademično izobrazbo in so vsled tega poklicani za nadzorovanje ljudske šole, bi analogno temu morali srednje šole nadzorovati — vseučiliški profesorji. Znano je vobče, da naobrazba srednješolskih profesorjev nima z ljudsko šolo ničesar opraviti in da jih v pedagoški naobrazbi ljudskošolski učitelji teoretično in praktično visoko nadkriljujejo. Nikakor pa ne bomo biti tako ekskluzivni, da bi srednješolski učitelj ne smel nadzorovati ljudske šole. Toda kvalificirati se mora praktično in teoretično! V dobi demokracije pa ne bomo nikdar pripoznali za pravično, da postane recimo srednješolski katehet ali nekatehet — njen cenzor. Zato predlagamo vis. Narodni vladi SHS sledeče: Imenovani gospodje, ki imajo referate o ljudskem šolstvu, naj se pošljejo za dobo enega

leta v praktično službovanje na naše podeželske eno- do štirirazrednice, da se praktično in teoretično seznanijo z metodiko ljudskošolskih predmetov, upravo šolstva, potrebami in trpljenjem ljudstva in učiteljstva, na kar imajo položiti potrebne izpite ljudsko- in meščanskošolskih učiteljev. Kadar se to zgodi, bomo lahko prijatelji. Dotlej pa smatramo vsako nestrokovno nadzorstvo za krivično, nedemokratsko in nasilno!

Nemško-avstrijska vlada je predložila zakon, po katerem naj dobi učiteljstvo enkratni nabavni prispevek za leto 1918., ki znaša eno tretjino dosedanjih draginskih doklad.

Na krsto Ivana Cankarja je položilo učiteljstvo »Zaveze« venec z napisom: »Pisatelj Kačurja — učiteljstvo!»

Na občnem zboru društva slovenskih profesorjev, ki se je vršil v nedeljo, dne 15. decembra 1918, je bil izvoljen kot predsednik dr. Žmavc; v odbor pa so bili voljeni: dr. Debevc, Jeran, Presl, Maselj, ravnatelj Bevk, Osana, dr. Samsa, Pavlič; kot namestnika Gnjezda in Sodnik in kot preglednika računov dr. Kušar in Mazi.

Upokojitev učiteljstva s 40 službenimi leti. Stajerski deželni šolski svet je izdal za nemški del štajerske naredbo, da naj se upokoji učiteljstvo, ki ima že 40 službenih let, da napravi prostor mlajšemu učiteljstvu in učiteljstvu, ki je odpuščeno iz službovanja v Jugoslaviji. Starejše učiteljstvo se temu protivi. Pokojna Avstrija je vedno eksportirala nemško inteligenco v slovanske dele države, danes pa se ta greh maščuje nad nemškim narodom samim. Pri nas pomanjkanje izobraženstva, tam pa silovita nadprodukcija.

Ustanovitev učiteljskega sveta. Obe učiteljski organizaciji sta na predlog »Slomškove zveze« ustanovili učiteljski svet. To naj bo nekaka vrhovna instanca vsega slovenskega učiteljstva, kjer se bodo obravnavala vsa učiteljska stanovska vprašanja po načelu: vsi za enega, vsak za vse. Prežalostne izkušnje minule dobe so nas naučile, da je treba stanovske čuječnosti, ki naj kakor železen obroč varuje učiteljstvo na zunanaj, pa tudi na znotraj, da se tudi iz stanu samega izčisti vse, kar bi ogrozilo njegovo neodvisnost in samostojnost. V učiteljskem svetu sta ex officio predsednika obeh organizacij, nadalje so bili izvoljeni od »Slomškove zveze«: Pečjak, Fabinc, Dragan, Štupca; od »Zaveze« pa: Petrič, Gnus, Mehle, Lebar, od »Društva slovenskih učiteljev«: Zupančič, Sark, Zerjav.

Vdovsko društvo naznanja svojim članom, da ni treba pošiljati članarine po poštnih nakaznicah, ker jim pošlje blagajnik poštne položnice.

Za poročevalca o gospodarskih in upravnih šolskih zadevah pri višjem šolskem svetu je imenovan dr. F. Skaberne, bivši mi-

nisterjalni tajnik v ministrstvu na Dunaju. Nekdanji Kalteneggerjev pašalik je že prvi mesec temeljito prezračil!

Višji šolski svet. Za predsednika višjega šolskega sveta v Ljubljani je vlada imenovala prof. Antona Sušnika, za njegovega namestnika pa prof. dr. Fr. Ilešiča.

Poverjenišvo za uk in bogočastje ima svoje urade in stanovanju bivšega deželnega predsednika grofa Attemsa.

Nova doba. 30. december 1918 je zgodovinski dan za naše učiteljstvo. V seji Narodne vlade SHS. je bil soglasno sprejet predlog poverjenika za uk in bogočastje dr. Verstovška, da se zjednačijo dohodki učiteljstva s plačami državnih uradnikov kategorije B. Učiteljski organizaciji sta neumorno, a brez vsakega hrupa po časopisju, delovali na to, da se uresniči dolgotrajna zahteva učiteljstva. Vse tozadevno delo in ves trud so prevzeli tovariši Pirc, Fabinc in Dragan iz »Slomškove zveze«, Jelenc in Gangl iz »Zaveze«. V poverjeniku dr. Verstovšku so našli učiteljski zastopniki takoj od početka moza, ki je tudi v srcu naklonjen učiteljstvu, kar je najlepše pokazal z dejanjem. Tako je učiteljstvo slednjic doživelo trenutek, da se ga ni odpravilo samo z lepimi besedami, ampak se je prešlo ko dejanju. Zastopniki Narodne vlade so se našemu stanu oddolžili, sedaj je dolžnost učiteljstva, da dela na stanovski samovzgoji in osredotoči vse svoje moči v šoli. Nравne in umske vrednote našega naroda so v nevarnosti, treba je krepkega dela. Tudi učiteljski organizaciji bosta z vso odločnostjo stremili za tem, da bo učitelj kot kulturni delavec posvetil vse svoje delo šoli, da bo skrbel za svoj ugled v šoli in izven šole. O tem izpregovorimo v prihodnji številki v daljšem članku.

Osebnе zadeve. G. Osterc, bivši vojni kurat, sedaj kaplan v Zrečah, je imenovan za veroučitelja na nemškem učiteljsišču v Mariboru za oba oddelka. Odstavljen je okrajni šolski nadzornik za velikovski okraj Josip Locher, na njegovo mesto pa je imenovan Pavel Košir; Franc Aichholzer je imeovan za okrajnega šolskega nadzornika za šole beljaškega okrajnega glavarstva in šmohorskega sodnega okraja; odstavljena sta kot okrajna šolska nadzornika Tomaž Wernitznigg, okr. šol. nadzornik za mesto Ptuj in za nemške šole okrajev Ormož, Konjice, Sv. Lenart, Ljutomer, Marenberg, Maribor, Rogatec itd. ter vladni svetnik Klement Proft, okr. šol. nadzornik za mesto Celje in za nemške šole okrajev Celje (okolica), Vrankso, Sevnica, Brežice in Laško. Njima podrejene šole so podrejene šolskim nadzornikom za slovenske šole. Rudolf Mencin je imenovan za okr. šol. nadzornika v Borovljah, sestra Nikolaja Krulc je imenovana za učiteljico na dvo-razredni šoli v Št. Jakobu v Rožu, Zdravko Kovač je dodeljen v službovanje slovenski šoli v Št. Jakobu v Rožu, Ant. Koben-

tar, abs. učitelj, kandidat, je imenovan za namestnega učitelja v Št. Jakobu v Rožu, Janez Maccek je odpuščen iz službe nadučitelja v Kapli na Dravi, na njegovo mesto je imenovan Josip Macarola, šol. vodja na Vojšćici, odstavljen je Oswald Bernold od službe nadučitelja pri Mariji na Zilji pri Beljaku, na njegovo mesto je imenovan Fran Škof, Josip Reichmann je imenovan za provizoričnega učitelja na ljudski šoli pri Mariji na Zilji, Tomaž Kuper je imenovan za začasnega učitelja v Št. Jakobu v Rožu, Julij Majer je imenovan za šolskega vodjo v Št. Janžu v Rožu, odstavljen je Julij Bohatta od vodstva šole v Grebinju, Franc Vendramin, nadučitelj v Dutovljah, je dodeljen kot šolski voditelj v Grebinju, odstavljena je Ana Besold, učiteljica v Pliberku, imenovana je Jadviha Strel za učiteljico v Pliberku, odstavljen je Ivan Sporič, nadučitelj v Mežici na Koroškem, nastavljen je Ivo Feiniga, šol. vodja v Tunelu, za nadučitelja v Mežici, odstavljen je Julij Ogrisegg kot nadučitelj nemške ljudske štirirazrednice v Brežicah.

Upravni odbor dnevnih zavetišč v Ljubljani je dobil za nabavo črevljev ubožni šolski mladini znesek 29.545 K.

Plače v smislu sklepa Narodne vlade z dne 30. decembra 1918 dobi učiteljstvo od 1. januarja dalje. Izplačale se bodo pa seveda najbrž šele 1. aprila 1919, ker bo izvršiti ogromno delo. Več kakor 3000 slovenskih učiteljev bo treba uvrstiti v določene plačilne kategorije. Pri višem šolskem svetu bodo pomagali 4 učitelji iz obeh organizacij, da se delo prej dovrši.

Pozdrav prevzvišenega ljubljanskega škofa občnemu zboru »Slomškove zveze«. V Ljubljani, 19. decembra 1918. Veleccjenemu društvu »Slomškova zveza« v Ljubljani. Vsem zborovalcem pozdrav in blagoslov! Naj se društvo krepko razvija in naj se navdušuje za prelep in preplepenit poklic: poučevati in vzgojevati našo slovensko mladino. Globoko versko prepričanje in plamteča ljubezen do krščanskega življenja naj Vas usposoblja za uspešno delo svetega poklica. Tudi Vaše pravične želje po boljšem kruhu naj bi se čim prej uresničile. To Vam iz srca želi vsem v globokem spoštovanju vdani Anton Bonaventura, škof. — Veselo, srečno novo leto!

Pozdrav koroškemu in štajerskemu učiteljstvu. Štiriletna svetovne vojne je bilo treba, da so padli vsi mejniki, ki so zabranjevali, da bi bil slovenski učitelj razširil svoje kulturno delo tudi na tiste dele slovenskih, jugoslovanskih pokrajin, ki so do danes ječali pod tujčevim jarmom. Z njihovo osvoboditvijo je napačil tudi dan slovenskega učitelja, ki bo lahko nemoteno vršil svoje poslanstvo. Pozdravljamo vas, ki boste na naših mejah izvrševali najtežje delo med našim ljudstvom! Krščansko učiteljstvo zahteva za sebe stanovske svobode, zato jo pa tudi prizna vsakemu drugemu. V imenu te svo-

bode vas vabimo v naše vrste, ker smo uverjeni, da je krščanstvo, pozitivno krščanstvo še vedno idejna podlaga naše narodne kulture. Kdor je v svoji notranjosti, v svoji duši o tem uverjen, pozdravljen v naši vrsti, drugače pa v svobodni državi svobodna odločitev! Pozdravljeni!

Upravni odbor Zaveze jugoslovanskega učiteljstva je imel sejo dne 27. decembra 1918 v dvorani mestnega magistrata v Ljubljani. Tov. E. Gangl je poročal o gmotnem položaju učiteljstva in predlagal več resolucij radi sestave višjega šolskega sveta, tov. Rus je poročal o reorganizaciji Zaveze, tov. Gangl o ustanovitvi Učiteljskega sveta, tov. Fleré o Zavezinem tisku, tov. Jelenc o legitimaciji za vožnje po železnici. Društvo ima 10.000 K dolga, temu nasproti pa stoji postavka 12.000 K, ki jih ima Zaveza terjati od svojih članov.

Volitve v višji šolski svet. Število glasov je sledeče: Jelenc 959, Gangl 957, Černej 542, Gnus 544, Štrukelj 461, Sadar 441, razcepljenih 99, neveljavnih 22. Izvoljen sta tedaj za člana Jelenc in Černej (Štajersko), za namestnika Gangl in Gnus. Naglica volitev in nesporazumljenje s štajerskim učiteljstvom je krivo, da nista izvoljena tudi manjšinska kandidata »Slomškove zveze«, kakor se je nameravalo.

Odstavil je Višji šol. svet SHS v Ljubljani od službe naslednje učitelje mestne nemške ljudske šole v Slovenjemgradu: nadučitelja Franca Waldhausa, stalnega učitelja Siegfrieda Ressa, stalno učiteljico Emilijo Techt in stalno učiteljico ročnih del Filomeno Karmarsch, Zmerescheka Franca, nadučitelja v Štorah in Ano Steska, stalno učiteljico v Štorah, Pavlo Schitnik, stalno učiteljico v Brežicah. (Njena sestra je učiteljica na Jesenicah na Gorenjskem, brat je okrajni glavar v Kranju, vsi iz znane nemškutarske rodovine.)

Razpis službe. Mesto nadučiteljice je razpisano na štirirazredni dekliški ljudski šoli v Slovenski Bistrici in mesto nadučitelja na štirirazredni ljudski šoli v Slovenski Bistrici, okolica. Prošnje na krajni šolski svet Slov. Bistrica-okolica do 31. januarja 1919.

Prva seja učiteljskega sveta se je vršila v nedeljo, dne 6. januarja v Učiteljski tiskarni. Učiteljski svet ima predsednika, podpredsednika in tajnika. Za predsednika je bil izvoljen Petrič kot zastopnik »Zaveze«, za podpredsednico Vita Zupancič kot zastopnica »Društva učiteljc« in za tajnika Dragan kot zastopnik »Slomškove zveze«. Med drugim se je sklenilo pozvati vse slovensko učiteljstvo, da prijavi svoj pristop eni ali drugi učiteljski organizaciji. Neorganiziran ne sme biti noben učitelj. Vsakdo v »Slomškovo zvezo« ali pa v »Zavezo« — kamor ga vleče prepričanje. Brezbrižnežev ne maramo več v svojem stanu! Učiteljski svet sklene pozvati Narodno vlado, da razveljavi odredbo, ki dovoli ljudskošolski mladini udeležbo pri telovadnih društvih. Protestira proti sklepu

Narodne vlade, da se uporabljajo šolski prostori za politične shode. Storilo se je še več važnih sklepov. Natančneje poročilo v prihodnji številki. Prihodnja seja v nedeljo, dne 26. januarja ob ½2. uri popoldne.

Občnega zbora »Slomškove zveze« se je izmed nadzornikov udeležil samo g. nadzornik Gabršek. Čast stanovski samozavestil!

Poziv slovenskemu učitelstvu! Prelep uspeh, ki sta ga dosegli učiteljski organizaciji v materijelnem oziru, je viden dokaz velikanske moči organizacije. Le v skupnosti je moč in sila. Zato pozivljamo vse slovensko učitelstvo, da prijavi do 1. marca 1919 svoj pristop k stanovskima organizacijama, ki sta »Zaveza jugoslovanskega učitelstva« in »Slomškova zveza«. Vsakdo, ki še ni organiziran, naj prijavi svoj pristop tisti organizaciji, ki odgovarja njegovemu notranjemu mišljenju in hotenju. Vsakdo se naj svobodno odloči, ker v svobodni državi smo tudi svobodni državljani. Po preteku te dobe sestavita organizaciji imenik vseh neorganiziranih učiteljev in učiteljic. Imenik se priobči v učiteljskih stanovskih listih ter dopošlje vsem učiteljskim društvom in šolskim vodstvom ter objavi v naših listih. Neorganizirani učiteljev in učiteljic ne bomo smatrali za svoje stanovske tovariše in bomo z združenimi silami delali na to, da ne pride ta neorganizirani del nikjer do veljave. — Za učiteljski svet: Petrič, predsednik; Dragan, tajnik.

† **Agneza Zupanova.** Dne 9. decembra 1918 je umrla ob 8. uri zjutraj v Ljubljani stalna učiteljica mestne slovenske dekliske osemrazrednice, gospodična Agneza Zupanova. Pokojnica je bila rojena 18. januarja 1852. leta na Breznici na Gorenjskem. Šolala se je v samostanu v Škofji Loki in na ženskem učiteljskem v Ljubljani. Maturo je napravila z odliko in po usposobljenostnem izpitu tudi izpit za meščanske šole iz I. skupine. Službovala je v Lichtenthurničnem zavodu, na Bledu in od leta 1887. na šentjakobski dekliski šoli. Bila je zelo vneta za svoj poklic, vedno vestna učiteljica in odkritosrčna koleginja. Vsako jutro je bila že ob 7. uri v šoli, popravljala naloge ali se pripravljala na pouk. Ko je vpeljal pokojni nadzornik Fr. Levce v treh višjih razredih strokovni pouk, je prevzela po njegovem naročilu gđc. Zupanova slovensčino, zemljepisje in zgodovino. Koliko veselja ji je napravil ta pouk! — Toda bolehati je začela in bila primorana večkrat vzeti dopust, da si je rahlo zdravje okrepčala. Zadnji čas je morala v Leonišče k operaciji. Srečno jo je prestala, a vrnila se je jako slaba domov. Upala je, da zopet okreva. Posebno se je veselila 10. decembra, štiri-desetletnice svojega službovanja. Ta dan je mislila odposlati prošnjo za vpokojitev. A žal — ni ga dočakala. Dan poprej je po prejemu sv. zakramentov izdihnila svojo blago dušo. Dne 11. decembra jo je spremilo učitelstvo z učenkami vseh razredov k večnemu počitku. — Kako je ljubila šolo in šolsko mladino, kaže tudi to, da je naklonila

vodstvu šentjakobske šole znatno vsoto, katero naj isto razdeli med najrevnejše učenke. Zahvaliti se ji ne moremo več za to blago ravnanje, plačnik naj ji bo Vsemogočni. Naj počiva v miru!

Zahvala. Odbor »Slomškove zveze« se vsled sklepa odbore se je zahvaljuje gosp. katehetu Cadežu za njegovo dolgoletno vestno in marljivo urejevanje »Slovenskega Učitelja«. Kdor pozna težko in odgovorno urednikovo delo, ki mora dostikrat večino bremen prevzeti na svoja ramena, kar se je zlasti pri našem listu večkrat prigodilo, ta bo še bolj čutil potrebo zahvale in priznanja odstopivšemu uredniku. — Odbor.

Izjava. Ko prevzamem z letošnjim letom uredništvo »Slov. Učitelja«, se popolnoma zavedam težke in odgovorne naloge, ki jo moram vršiti napram učitelstvu zlasti v sedanjih dobi, ki pomenja začetek boljše in lepše bodočnosti slovenskega učitelstva in naše narodne šole. Učitelstvo samo nosi v sebi moč in silo, s katero lahko danes gradi navzgor zgradbo te lepše bodočnosti. Zato pa je odgovornostem tem večja. Naš list je predvsem strokovno glasilo, v katerega naj vsak učitelj, ki misli in čuti z nami, položi svoje najboljše duševne sile. Iz dna duše prepričan, da ideja krščanstva ni nikdar ovirala prostega razmaha vseh duševnih sil, ampak so največji zastopniki te velike misli vedno stali v prvih vrstah duševnih delavcev — v tem prepričanju grem na delo. Z ozirom na naše stanovske tovariše bom vodil list v smeri, ki kaže, da je treba medsebojnega zaupljivega in prijateljskega spoštovanja, ker stanovska naloga nas vseh je, da pošteno služimo kot kulturni delavci svojemu narodu. Dr. Krek je rad iskal odkritih nasprotnikov, da je bistril lastne nazore — ta misel me bo bodrila, če bi morda kedaj kdo hotel — krivo soditi. F. Fabinc.

Občni zbor »Slomškove zveze«, ki se je vršil dne 30. decembra 1918 dopoldne in popoldne, je pokazal, da se učitelstvo v polni meri zaveda, da je napočila nova doba našemu šolstvu in je stavilo mnogo tozadevnih tehničnih predlogov. Duh demokratizma, globokega umevanja etičnih vrednot krščanske vzgoje in konsekventnega udejstvovanja naših načel vsepovsod, ne glede na namene drugih, vpoštevajoč v prvi vrsti vedno le individualno in pravo socialno krščansko vzgojo mladine, je vodil vse zborovanje. Zanimanje in razumevanje je pokazalo učitelstvo tudi za zgradbo samostojne jugoslovanske krščanske šole in stavilo svoje predloge. Stanovski ponos in zaupanje v moč skupne stanovske organizacije je vodil zborovalce, da odpošlje svoje zastopnike v skupni Učiteljski svet.

Predsednik Štrukelj otvori zborovanje in prebere pismeni pozdrav zborovalcem gosp. knezoškofa A. B. Jegliča. Izvoli se deputacija treh članov, ki naj se mu zahvali za njegovo živo zanimanje in umevanje važnosti učitelja v vrstah naših kulturnih delav-

cev. — Nato je sledilo dobro zasnovano in tudi za nas v sedanjih razmerah prevažno predavanje tov. nadučitelja Silvestra o ruskem boljšeizmu.

Predavatelj, ki je bil sam dolgo časa v ruskem ujetništvu, nam je podal lepo sliko o velikanskem ruskem preobratu, njegovih kulturno-političnih vzrokih in globok vpogled v rusko narodno dušo. V boju proti carizmu so si bile vse stranke edine, proti ljudovladi so bili samo generali in njihovi privrženci.

Nato se preide k točki prememba pravil. Tov. Vrhovec poudarja, naj se sestavijo popolnoma nova pravila na najširši demokratični podlagi. »Slomškova zveza« naj ne bo društvo, ampak res zveza učiteljskih društev, v katera naj se preosnujejo sedanje podružnice, ker le tako bo mogoče pritegniti vse člane k soodločevanju pri vseh važnejših sklepih. Sestavijo naj se natančna pravila za Zvezo in njena društva, da se ne bo več godilo tako, kakor se sedaj, da n. pr. sprejema člane »Slomškova zveza« in podružnice. Predlaga: I. popravijo naj se stara pravila že sedaj, v kolikor je to najnujnejše potreba, II. sestavijo naj se do prihodnjega občnega zbora nova pravila, III. izvoli naj se organizacijski odsek, ki naj prevzame to delo. Po dolgotrajni debati se sprejme predlog tov. Vrhovca in se izvoli organizacijski odsek, obstoječ iz 7 članov: predsednik Brežar; odborniki: Bajc, Vrhovec, Bric, Wagner, Pečjak, Ojstris.

Nato so se popravila stara pravila, kolikor se to ni zgodilo že na zadnjem občnem zboru. § 1. namesto »patrijotske smotre« se sprejme »narodne«, mesto »temeljem katoliških načel« »krščanskih«. Prične se boj za versko šolo, zato naj se združi v tem boju vse učiteljstvo pozitivno krščanskih načel. § 10. »Naročnina« »Slov. Učitelju« in članarina znaša 10 K. vsak član mora biti naročnik »Slov. Učitelja«. § 12. »Podružnice sprejemajo člane, odbor »Slomškove zveze« jih odobri.« § 23. »Funkcijska doba odbora »Slomškove zveze« traja eno leto — —.

Radi naslova društvenega glasila se je vnela dolga debata. Stavilo se je več predlogov, vpoštevaajo vedno bodoče kulturno-politično stališče učiteljstva v novi državi. Tudi naše glasilo naj nam pomaga priti v stik z ostalim jugoslovanskim krščanskim učiteljstvom. Sprejelo se je, da naj izhaja z novim letom pod naslovom: Slovenski Učitelj, glasilo jugoslovanskih krščanskih učiteljev.

Občni zbor se je nadaljeval ob 3. uri popoldne.

Tajnik Pečjak poda poročilo o delovanju odbora.

Absolutizem, pa najsibo v svojem začetku še tako idealen, zaide sčasoma v sebičnost in častihlepe, krona ga pa korupcija, zunanji blesk in notranja gniloba. Od-

bor se tega popolnoma jasno zaveda, zato hoče delati v duhu pravega demokratizma. Skušal je in bo vedno pred vsakim važnim sklepom vprašati za svet člane ozir. podružnične predsednike. V kolikor se to dosedaj še ni zgodilo, je krivda temu, ker so bile stvari sedaj zelo nujne in naše društvo ne še tako reorganizirano, da bi ves aparat hitro in točno funkcioniral. Razen tega je bil za danes itak napovedan občni zbor, kjer se lahko o vsem še enkrat sklepa. Prosim tukaj vse člane, da vsakdo pove odkritosrčno svoje mnenje, da bo res vse kar naredimo, izraz in volja večine članov. Potem se nam ni bači, da bi zašli v terorizem, diktaturo ali kaj takega.

Odbor je posvetil največjo važnost našemu gmotnemu stanju. Gre se nam tukaj predvsem zato, da povzdignemo zares enkrat ugled in vpliv učiteljstva povsod in ga prestavimo na ono stopinjo duševne izobrazbe in samostojnosti, ki ga zahteva njegovo kulturno delo. Brez temeljite regulacije naših plač pa so vse besede o vzvišenem poklicu zastoj. Šli smo ponovno k Narodni vladi, ki nam je obljubila v začetku plače po štajerskem vzorcu, pozneje plače graških učiteljev, odločno pa smo odklonili vsak kompromis in vztrajali na zahtevi, ki smo jo podali v znani spomenici. Referent je vzel končno v svoj referat naš predlog. Šli smo nato skupno z učiteljstvom Zaveze k vsem poverjenikom Narodne vlade, ki so z veseljem obljubili, da bodo glasovali za gornji predlog.

Nadalje smo predlagali Zavezi, naj se osnuje Učiteljski svet, kjer naj bi bile zastopane vse učiteljske organizacije po 5 članov, ki bi reševali vsa naša stanovska in gmotna vprašanja in bi bil zato edino kompetenten. Zaveza je naš predlog sprejela. V področje Učiteljskega sveta bi spadala tudi vsa splošno vzgojna in kulturna vprašanja, kjer je treba, da nastopi vse učiteljstvo skupno, kakor n. pr. odlok Narodne vlade o ljudskošolskem naraščanju pri telovadnih društvih Orel in Sokol. Kjer bi se o takih vprašanjih ne našel kompromis, nastopijo lahko načelne učiteljske organizacije svojo pot. Na vsak način pa naj bi združil Učiteljski svet enkrat vse učiteljstvo v skupno stanovsko organizacijo, ki naj bi strogo varovala vse učiteljske vsakih korupcij in krivic. Na tem temelju se lahko osnujejo različne načelne učiteljske organizacije, v katerih področje bi spadala tudi samo taka vprašanja. Istotako naj bi stopil Učiteljski svet v stik s hrvatskimi in srbskimi učiteljskimi stanovskimi organizacijami, da bi nastopilo takrat, ko se bo reševalo definitivno o naši usodi, vse jugoslovansko učiteljstvo skupno. Tudi pri drugih za vsa Jugoslavijo splošno koristnih napravah in raznih poučnih izletih nam bo ta stik dobrodošel.

(Dalje.)

Naredba poverjenika za uk in bogočastje in poverjenika za finance

o draginjskih dokladah za aktivne in vpokojene učiteljske osebe javnih ljudskih in meščanskih šol ter vdove in sirote po takih učiteljskih osebah za dobo od 1. januarja do 30. junija 1919.

§ 1. Za aktivne učitelje ljudskih in meščanskih šol z izpričevalom zrelosti, oziroma tudi učne usposobljenosti se določajo draginjske doklade iz državnih sredstev za leto 1919. po sledeči razpredelnici:

Draginjske doklade za ljudsko- in meščanskošolsko učiteljstvo do 30. junija 1919.

Skupna službena doba	I. razred rodbinski stan: 1 oseba	II. razred rodbinski stan: 2 osebi	III. razred rodbinski stan: 3—4 osebe	IV. razred rodbinski stan: 5—6 oseb	V. razred rodbinski stan: več kakor 6 oseb
	letnih kron				
<i>a) za ljudskošolske učitelje:</i>					
do všteti 10 let:	972	1440	1968	2496	3024
od 10 do všteti 16 let:	1272	1752	2280	2808	3336
od 16 do všteti 23 let:	1548	2016	2544	3072	3600
od 23 do všteti 40 let:	1752	2472	3000	3528	4056
<i>b) za meščanske učitelje:</i>					
do 10 let:	1272	1752	2280	2808	3336
od 10 do všteti 17 let:	1548	2016	2544	3072	3600
od 17 do všteti 27 let:	1752	2472	3000	3528	4056
od 27 do všteti 40 let:	1776	2916	3588	4260	4932

Opombe:

1. V rodbinski stan se všttevajo osebe kakor pri odmerjanju draginjskih doklad državnih uslužbencev.

2. Za učiteljice, ki so poročene z učitelji, se odmerjajo draginjske doklade po prvem razredu razpredelnice; take učiteljice se ne vpoštevajo pri rodbinskem stanju učiteljevem.

§ 2. Učiteljskim substitutom, pomožnim učiteljem obojega spola in učiteljskim osebam, ki so nastavljene za nagrado, gre 548 kron draginjske doklade.

§ 3. Nekdanjim učiteljem ljudskih šol, ki uživajo pokojnino, se dovoljuje 576 kron, ako imajo skupno službeno dobo do 15 let; 720 kron, ako imajo daljšo skupno službeno dobo.

Nekdanjim učiteljem meščanskih šol, ki uživajo pokojnino, gre 576 kron, ako imajo službene dobe do 10 let; 720 kron, ako imajo skupne službene dobe do 20 let; in 756 kron, ako so še dalje služili.

§ 4. Vdovam učiteljev ljudskih šol, ki uživajo preskrbninske prejemke, se dovoljuje 468 kron, ako je imel umrli mož skupne službene dobe do 15 let, in 576 kron, ako je imel daljšo skupno službeno dobo.

Vdovam učiteljev meščanskih šol, ki uživajo preskrbninske prejemke, gre 468 kron, ako je imel umrli mož, skupne službene dobe do 10 let; 576 kron, ako je imel vsega skupaj službene dobe do 20 let, in 684 kron, ako je še dalje služil.

§ 5. Vsaki siroti brez starišev, ki uživa konkretualno pokojnino, nadalje vsaki siroti brez očeta, za katero gre učiteljevi vdovi vzgojevalni prispevek, se dovoljuje draginjsko doklado po pravilih, ki veljajo za državne uradnike, ako se sirota brez očeta ni že vpoštevala ob odmeri draginjske doklade, ki jo dobiva ovdovela učiteljica.

§ 6. Nekdanjim učiteljskim osebam, vdovam in vsaki učiteljski siroti, ki uživajo miloščino (miloštni preskrbninski užitek), se dovoljuje draginjsko doklado po določitih za državne uradnike.

§ 7. V skupno službeno dobo, po kateri se odmerja draginjska doklada po §§ 1., 3.—4. te naredbe, se šteje ves dejansko v javni šolski službi dovršeni službeni čas.

V Ljubljani, dne 18. decembra 1918.

Dr. Kukovec l. r.

Dr. Verstovšek l. r.

št. 59.

Razpis služb okrajnih šolskih nadzornikov.

Razpisujejo se službe okrajnih šolskih nadzornikov za ljudske in meščanske šole, in sicer:

1. Za območje političnega okraja Ljutomer, sodnega okraja v Sv. Lenartu in za obmejne šole v radgonskem političnem okraju;
2. za območje sodnih okrajev Ptuj in Ormož;
3. za mesto Maribor;
4. za območje sodnih okrajev Mariborska okolica in Slovenska Bistrica in za obmejne šole iz lipniškega političnega okraja;
5. za območje sodnih okrajev Konjice, Rogatec in Šmarje;
6. za območje sodnih okrajev Celje, Laško in Vransko;
7. za območje političnega okraja Slovenjgradec in sodnega okraja Gornji grad;
8. za območje političnega okraja Brežice.

Prošnje naj se vložijo po službeni poti do 10. svečana 1919 pri Višjem šolskem svetu.

Višji šolski svet SHS v Ljubljani.

Ljubljana, dne 7. januarja 1919.

Predsednik: Sušnik s. r.

Za slovensko učiteljstvo se je pričela nova doba, potrebujemo duševnih delavcev in naročnikov!

Ali ste že odposlali uredništvu 10 K in pridobili novega naročnika?

»Slovenski Učitelj« izhaja sredi vsakega meseca. Celoletna naročnina K 10.— za društvene člane in nečlane. (Pri društvenih članih je v naročnini vračunjena društvena članarina. Vsak društveni član mora biti naročnik lista.) Spisi in dopisi se pošiljajo uredništvu do 4. vsakega meseca. Reklamacije, naročnino, dopise sprejema uredništvo »Slovenskega Učitelja« v Ljubljani.

Last »Slovenske zveze«. — Oblastem odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku.
Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.